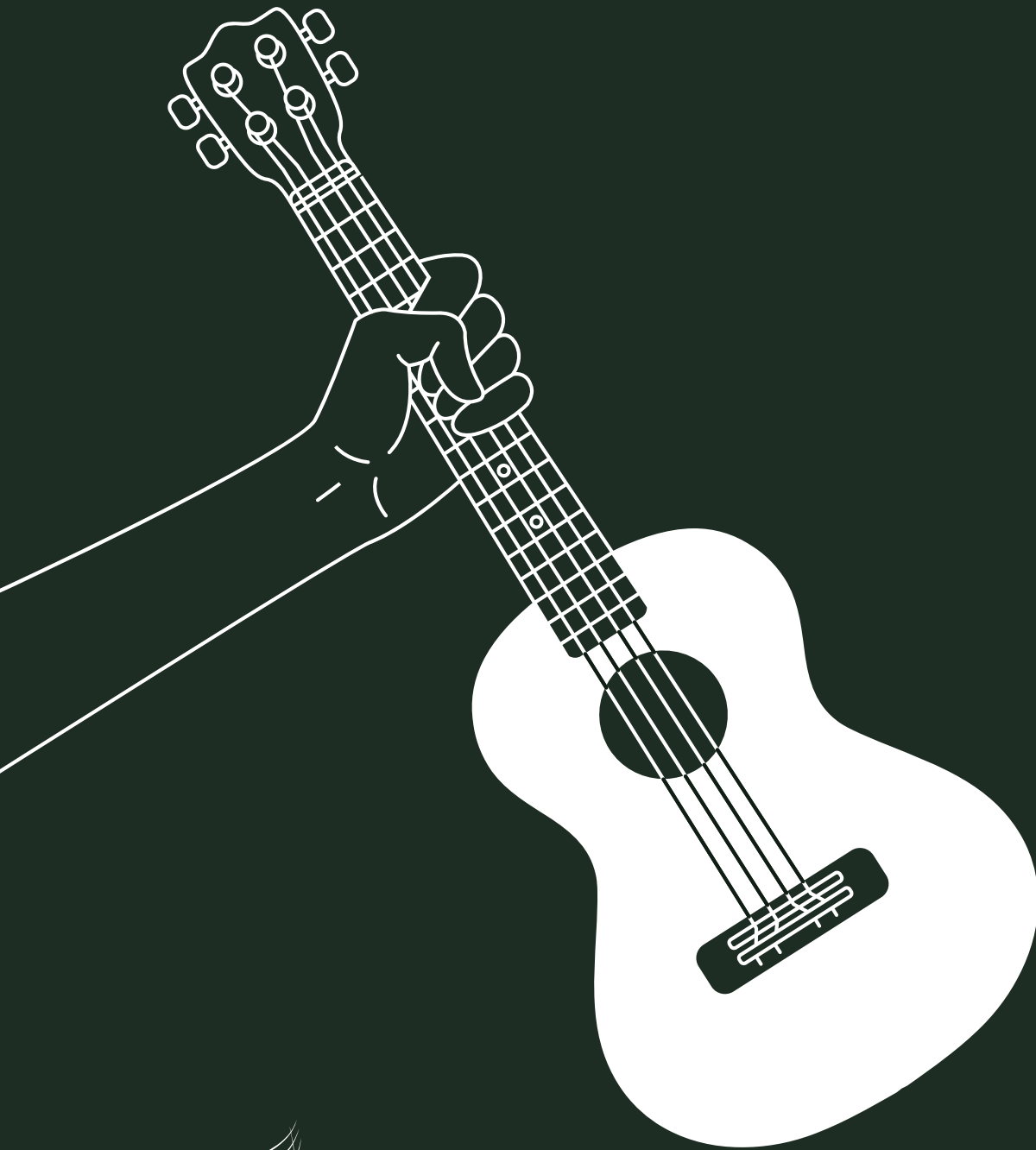

UKULELEFELDOLGOZÁSOK "LEHÚZÁSSAL"

JOACHIM LÁSZLÓ

HOGYAN ÖTVÖZZÜNK DALLAMOT KÍSÉRETTEL UKULELÉN?

Hogyan ötvözzünk dallamot kísérettel ukulelén? 1.

Joachim László

Ukulelefeldolgozások „lehúzással”

Budapest, 2021

Szakmai lektor: Kormos Balázs

Nyelvi korrektúra: Vida Bence

Borító: Gaál Virág

Logó: Gintner Kinga

ISBN 978-615-01-1307-4

videók: <https://ukulelefeldolgozasok.blog.hu/>

facebook-oldal: <https://www.facebook.com/ukulelefeldolgozasok>

© Joachim László

Tartalomjegyzék

Előszó a sorozathoz	5
Gyakorlati kérdések: kiknek mire jó ez a sorozat?	6
A sorozat struktúrája: melyik könyvben mit találok?	7
Hogyan használhatom ezt a könyvet?	8
Mit tanítanak ennek a könyvnek a feldolgozásai? (áttekintő táblázat)	9
0. A kottákban és tabulatúrákban található sajátosabb jelölések.....	11
1. A „lehúzásos” feldolgozási módszer háttere	14
1.1. Milyen jellegű zenét szoktak húrok sorban egymás után pengetésével feldolgozni? ...	14
1.2. Hogyan szólaltathatjuk meg a hangokat?	14
1.3. Miért emelkednek ki a dallam hangjai?	16
2. Fogásmód és ujjrend.....	16
2.1. Hogyan válasszuk vagy változtassuk meg az egyes akkordok fogásmódját? – az alapok	16
2.2. Melyik hangot melyik ujjal fogjuk le?.....	17
3. Hogyan válasszuk vagy változtassuk meg egy feldolgozás hangnemét?	18
3.1. Hogyan állapíthatjuk meg egy már meglévő kíséret hangnemét?	18
3.2. Hogyan válasszunk hangnemet?	18
4. A módszer bemutatása a gyakorlatban	20
Láttál-e már valaha.....	20
Mégfogtam egy szúnyogot.....	23
5. További feldolgozások	27
5.1. Egyszerű feldolgozások C-dúrban	27
Sorida	27
Feladat: játszd el az <i>Éliás</i> , <i>Tóbiás</i> dallamát, hasonló jellegű kísérettel!	28
Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?	28
A part alatt.....	30
Milyen hangokkal kísérjük az egyes dallamhangokat?	32
5.2. Egyszerű harmóniavilágú feldolgozások F-dúrban	32
Virágéknál ég a világ	32
Jöjjetek, ó hívek / Adeste fideles	34
Auld Lang Syne / Jut még eszedbe, kedvesem	36
Hangnemválasztás: hány hang kísér egy-egy dallamhangot?	41
Go, Tell It on the Mountain	42

5.3. Összetettebb harmóniavilágú feldolgozások	44
Veni, veni, Emmanuel/ Jöjj el, jöjj el, Emmánuel	44
Bölcsődal / Wiegenlied	46
Feladat: készítsd el a <i>Bölcsődal / Wiegenlied</i> feldolgozását C-dúr hangnem-ben az előző, Esz-dúrban készült feldolgozás alapján!	49
Meseautóban	50
Feladat: készíts feldolgozást! (<i>Indulj, szép égi szekér / Swing low, sweet chariot</i>).....	57
6. Milyen akkordokkal kísérjük dallamot ukulelén? 1. Dúr dallamok kísérése legfeljebb három dúr akkorddal (és domináns szeptimmal)	60
6.1. Miből induljunk ki?	60
6.2. Dallamok kísérése: a hangzás jellege	61
6.3. Harmóniák a hangnem hangjaiból: a három dúr akkord és a dúr szeptim.....	61
6.4. Milyen sorrendben használjuk fel az akkordokat egy kíséretben?	63
6.5. A dallam mely hangjait kísérjük, és melyeket szóltassuk meg önállóan?	64
6.6. Hogyan kezdhetünk neki egy dallam egyszerű harmonizálásának?	66
Harmonizálási feladat	67
6.7. Ha nem C-dúrban harmonizálunk: honnan tudjuk, hogy mik a választott hangnem akkordjai?	67
7. Mintamegoldások	68
7.1. Játszd el az <i>Éliás, Tóbiás</i> dallamát az ütemek elején szereplő, üres húros kísérettel! ..	68
7.2. Készítsd el a <i>Bölcsődal / Wiegenlied</i> feldolgozását C-dúr hangnemben az 5.3. részben található, Esz-dúrban készült feldolgozás alapján!	69
7.3. Készíts feldolgozást: <i>Indulj, szép égi szekér (Swing Low, Sweet Chariot)</i>	70
7.4. Az <i>Indulj, szép égi szekér (Swing low, sweet chariot)</i> harmonizálása három-négy akkorddal	72
8. Skálák akkordkísérettel és akkordtípusok fogásmódjai	73
8.1. C-dúr és F-dúr skála akkordkísérettel.....	73
8.2. A dúr és dúr szeptim akkordok fogásmódjai	75
9. A négy könyv feldolgozásainak mutatói	78
9.1. A négy könyv összes feldolgozása stílus/jelleg szerint	78
9.2. A négy könyv összes feldolgozása hangnem szerint	79
9.3. A négy könyv összes feldolgozása ütemmutató szerint	81
A szöveg írásához felhasznált források	83

Előszó a sorozathoz

Aki kinyitja ezt a könyvet, alighanem már tapasztalta korábban, hogy az ukulelének milyen kellemes, lágy, vidám hangja van, és talán azt is, hogy nem is olyan nagyon nehéz elkezdni játszani rajta. Nem véletlen, hogy még sok olyan ember is így tesz, aki soha korábban nem tanult hangszeren.

Az ukulelének természetesen korlátai is vannak (például a nagy hangerő vagy a mély hangok hiánya), de ezzel együtt is egy elég sokoldalú hangszer:

- nem kötődik csupán egyetlen műfajhoz, hanem sokfajta zenét játszanak rajta
- egyedül és együttesben is használható
- lehet rajta dallamot játszani (akár több szólamot is együtt)
- dallamot kíséreni is lehet rajta (akkordok, ritmus)

Sőt, akár egyazon hangszeren is lehet egyszerre dallamot játszani és azt kíséreni! És hogy hogyan? Ebben segít elindulni, eligazodni ez a sorozat!

A négy könyvben együttvéve több, mint 50 dallam feldolgozásai szerepelnek. A sorozat azonban nemcsak mások által írt feldolgozásoknak az eljátszásáról szól, hanem ahhoz is eszközt ad, hogy feldolgozásokat átalakítsunk, illetve újakat készítsünk! Nem is érdemes elválasztani ezeket a folyamatokat egymástól, hiszen amikor játszunk valamit, természetes módon előfordul, hogy a saját ízlésünkre is alakítjuk egy kicsit! A sorozatban éppen ezért kapott helyet annyi más értékes tartalom a könyvek lelkét jelentő feldolgozások és hozzájuk tartozó leírások mellett! A feldolgozási módszerek háttéréről, a kísérőakkordok megválasztásáról szóló részek, a fogásmódokról írtak és még több más is mind a játék és alkotás egységét segítik elő! A könyvek szemléletében is ezért van jelen a bátorítás a kísérletezésre, az egyéni stílusunk folyamatos keresésére!

Az ukulelefeldolgozások megértése, eljátszása, készítése során szerzett zenei szemléletet és tapasztalatot pedig azután akár más hangszerre is át lehet vinni!

Kívánom, hogy sok örömet szerezzen az ukulelefeldolgozások világának felfedezése!

Gyakorlati kérdések: kiknek mire jó ez a sorozat?

Kísérettel ötvözött dallam: mi itt a lényeg?

A lényeg, hogy a zenét hallgatók figyelmét az egyszerre megszólaló hangok közül a dallamra irányítsuk, a többi hang pedig kísérelje a dallamot.

Az első könyv címében szereplő „lehúzás” a húrok sorban egymás után nagyon gyorsan, szinte egyszerre történő pengetését jelenti, és a többi könyv címéhez hasonlóan arra vonatkozik, hogy jellemzően hogyan szólaltatjuk meg a kíséretes dallamhangokat.

Kiknek jó ez?

Bárki elkezdhet ukulelefeldolgozásokkal foglalkozni, akár már régebb óta játszik ukulelén, akár mostanában kezdte. Már kezdő szinten is el lehet kezdeni a legegyszerűbb feldolgozásokkal ismerkedni. Az egyéni tanulás mellett persze tanártól is lehet ebből a könyvből tanulni.

Ukuleletanároknak is jó anyag lehet a könyv, hiszen a kész feldolgozások mellett sokszor kérdések és feladatok is találhatóak. A zenei anyag nagyjából fele magyar, a feldolgozások stílus/jelleg szerinti mutatója (ahogy a többi mutató is) az első könyv végén található.

A feldolgozások mély és magas G-húros ukulelén is megszólaltathatók, sőt gitárosok is bátran kézbe vehetik, hiszen a gitár négy legmagasabb húrján épp úgy kell lefogni az akkordokat, ahogy az ukulelén – feltéve, hogy a gitár két legmélyebb húrját nem szólaltatják meg. (A bundok közötti távolságok persze nagyobbak a gitár nyakán.)

Akkor ez nem csak profiknak való?

Ukulelefeldolgozások játszása, illetve átdolgozása és készítése a legkevésbé sem csak kevesek kiváltsága, és egyszerűbb formában nem is feltétlenül olyan nagyon nagy ördögösség.

A könyvben található legegyszerűbb ukulelefeldolgozások lejátszásához alapvetően nincs szükség előzetes ukuleletudásra. További feldolgozásokhoz nyit viszont utat (de nem mindegyik módszerrel készített feldolgozásoknál szükséges minden a következők közül), ha tudunk akkordozni (és barrézni is), ritmuspengetni (vagyis különböző ritmusokkal egyszerre megszólaltatni az akkord hangjait), egyszerűbb dallamokat játszani, több hűrt egyszerre pengetni, illetve ha tudunk bontani. Természetesen nem szükséges minden technikát ismerni már a kezdéshez, menetközben is el lehet sajátítani őket.

A legegyszerűbb ukulelefeldolgozások elkészítéséhez nem kell profi zenésznek lenni, a legalapvetőbb szempontok segítségével már viszonylag hamar elkezdhetünk élvezhető zenét létrehozni.

Ha nem szoktam szólózni, hanem inkább kísérek és éneklek, akkor mire használnám ezt az egészet?

A kíséretes dallamjáték önálló zeneként is megállja a helyét (ezért is emlegetik angolul többek között „solo ukulele” néven is az ilyen feldolgozásokat), de természetesen más hangszerekkel együtt játszva, éneklést kísérve vagy intróként, közjátékként, illetve outróként is kiválóan használható. A feldolgozások többségénél – az éneklés lehetőségére is gondolva – dalszöveget is megadtam.

Milyen típusú feldolgozásokkal érdemes először próbálkoznia egy kezdőnek?

A könyvek számozása nem jelent nehézségi sorrendet (bár a könnyű és összetettebb feldolgozások aránya nem ugyanaz bennük). A legkönnyebbek alighanem a lehúzással (az 1. könyv), a ritmuspengetéssel (a 2. könyv) és a kétujjas technikával megszólaltatható egyszerűbb feldolgozások (a 2. és a 4. könyv), de a bontással megszólaltatható feldolgozások egy részét (3. könyv) is elég mindössze hüvelykujjal pengetni.

A sorozat struktúrája: melyik könyvben mit találok?

A feldolgozások aszerint kerültek az egyes könyvekbe, hogy elsősorban milyen technikával szólaltatjuk meg az akkordjaikat. A könyvek az adott módszert több szempontból is bemutatják:

- A módszer háttere:
 - Tipikusan milyen jellegű zenét szoktak az adott módszerrel feldolgozni?
 - Milyen technikával szólaltathatjuk meg a hangokat?
 - Miért emelkednek ki a dallam hangjai a sok hang közül?
- A módszer bemutatása a gyakorlatban:
 - *A Láttál-e már valaha* című népdal dallama mindegyik módszer gyakorlati bemutatásakor szerepel, így az egyes változatok jól összevethetők egymással.
 - További konkrét feldolgozások példája leírással, kérdésekkel és feladatokkal.

Az alábbiakban kiemelem a főbb tartalmakat az egyes könyvekből, hogy átláthatóbbá váljon a sorozat struktúrája.

Az 1. könyv (*Ukulelefeldolgozások „lehúzással”*)

a módszer alapja	Húrok sorban egymás után pengetése („lehúzás”).
az akkordkísérés témái	Dúr dallamok kísérése három akkorddal. Hogyan kezdhetünk neki egy dallam egyszerű harmonizálásának?
néhány egyéb tartalom	A fogásmód és az ujjrend alapjai. A feldolgozás hangnemének megválasztása. C-dúr és F-dúr skála akkordkíséréssel. Mutatók: a sorozat feldolgozásai stílus/jelleg, valamint hangnem és ütemmutató szerint.

A 2. könyv (*Ukulelefeldolgozások ritmuspengetéssel és kétujjas technikával*)

a módszer alapja	Húrok együttpengetése ritmuspengetéssel és kétujjas technikával.
az akkordkísérés témája	Dúr dallamok kísérése a hangnem dúr és moll akkordjaival.
néhány egyéb tartalom	A kétujjas technika bemutatása. C-dúr és A-dúr skála akkordkíséréssel.

A 3. könyv (*Ukulelefeldolgozások „bontással”*)

a módszer alapja	Húrok egyesével történő pengetése („bontás”).
az akkordkísérés témája	Moll dallamok kísérése a hangnem moll és dúr akkordjaival.
egyéb tartalom	A megtervezett (kottahűen játszandó) és a „random” bontás.

A 4. könyv (*Ukulelefeldolgozások együttpengetéssel*)

a módszer alapja	Húrok együttpengetése több ujjal.
az akkordkísérés témái	Disszonanciát tartalmazó és hangnemen kívüli akkordok használata. A szűkített szeptim akkord és a bővített akkord. Hogyan kezdhetünk neki egy dallam összetettebb harmonizálásának?
néhány egyéb tartalom	Feldolgozások készítése az eredeti akkordmenet megőrzésével. Többszólamú dalok: feldolgozások készítése az eredeti akkordmenet és egy kísérőszólam megőrzésével.

Hogyan használhatom ezt a könyvet?

Hogyan használhatom ezt a könyvet, ha szeretnék feldolgozásokat eljátszani?

Ebben a könyvben eleinte egészen egyszerű feldolgozások találhatók, az utolsó feldolgozások azonban az elsőknél már határozottan összetettebbek. A feldolgozások a kotta mellett tabulatúrával, akkordjelzésekkel és akkordábrákkal, valamint háttérszemponatokkal is el vannak látva.

A feldolgozási módszer háttéréről szóló [első rész](#) megmutatja, hogyan működnek a feldolgozások, például miért halljuk ki a sok hang közül a kívánt dallamot. Ezen kívül pedig arra is ötleteket ad, hogy milyen technikákkal érdemes egyes feldolgozásokat játszani. A technikákat (a címadó „lehúzás” technikájának kivételével) a könyv nem mutatja meg, inkább csak zenei anyagot ad, amit a megadott szempontok szerint lehet gyakorolni. A technikákat leghatékonyabban tanártól vagy oktatóvideókról lehet elsajátítani.

A negyedik, [A módszer bemutatása a gyakorlatban című rész](#) konkrét feldolgozások kapcsán járja körbe a már ismertetett háttérrel. A feldolgozások leírása mellett itt kérdéseket és feladatokat is találunk. A további feldolgozásoknál pedig külön lehet először az egyes dallamokkal, majd a belőlük készült feldolgozásokkal megismerkedni.

Hogyan használhatom ezt a könyvet, ha szeretnék megtanulni feldolgozásokat átalakítani / készíteni?

A feldolgozási típusokat bemutató kérdések és feladatok segítenek a gyakorlatban körbejárni az adott módszer néhány kezdeti szempontját ([A módszer bemutatása a gyakorlatban című részben](#)).

A könyv leírja a feldolgozások készítési szempontjait is. Két olyan feladat is található benne, ami feldolgozások készítését hivatott előkészíteni (az [Éliás, Tóbiás](#) üres húrokkal kísérve és a [Bölcsődal](#) C-dúr hangnemben). Ezen kívül pedig egy feldolgozási feladat is van a könyvben ([Készíts feldolgozást!](#) címen), amiben a dallam úgy van megadva, hogy a megadott szempontok szerint fel lehessen dolgozni. A feladathoz [mintamegoldás](#) is tartozik, amellyel össze lehet vetni az elkészült vagy készüléfében lévő feldolgozásunkat.

A könyvben szereplő összes feldolgozásra igaz, hogy először a dallam van megadva a kísérőakkordokkal, és csak azután következik a feldolgozás leírása, valamint maga a feldolgozás. A dallamokat így feldolgozási feladatnak is lehet tekinteni, a feldolgozást pedig mintamegoldásnak, ilyen módon a külön megadott feladatnál többet lehet gyakorolni feldolgozások készítését. (A megadott dallamok felülvizsgálhatók, például egyes hangjaikat a megadott tabulatúrától eltérő húrokon is lehet játszani.) A megadott feldolgozásokat az elkészítés szempontjából is érdemes nézni, és feltenni néhány kérdést, például: én mit csinálnék másképp? Miért tetszik jobban a feldolgozás egyik vagy a másik verziója?

A könyvben egy [Milyen akkordokkal kísérjünk dallamot az ukulelén? című rész](#) is található: a sorozat ezt a kérdést az adott szintnek és jellegnek megfelelő módon, egymásra építve tárgyalja és konkrét gyakorlati feladatokat is ad. A gyakorlati feladatok egy lehetséges megoldása a [Mintamegoldások](#) című részben szerepel.

A könyvben található többi tartalom is hasznos segédlet feldolgozások eljátszásához és/vagy készítéséhez: ilyenek például [az akkordkíséréssel ellátott skálák](#) és a [fogástáblák](#).

A könyvben leírt feldolgozási módszerek legalapvetőbb szempontjai leginkább az elinduláshoz kívánnak segítséget adni, a könyv mellett természetesen érdemes minél több példából tanulni és minél több mindennel kísérletezgetni. Az itt megtanult módszerekkel nemcsak új feldolgozásokat készíthetünk, hanem izlésünkre szabhatunk vagy leegyszerűsíthetünk már megírt ukulelefeldolgozásokat is (természetesen a szerzői jogokra odafigyelve).

Mit tanítanak ennek a könyvnek a feldolgozásai? (áttekintő táblázat)

A táblázat a feldolgozásoknak a könyvben megadott változatából indul ki. Aki nemcsak a feldolgozókészítő feladatnál, hanem már a könyv korábbi részeinél is maga készíti el a feldolgozásokat a megadott dallamok és kísézőakkordok alapján, az könnyen juthat (részlegesen) eltérő eredményre. Ezen kívül pedig már az első pillanattól fogva használhatja a feldolgozások készítéséhez megadott segédleteket.

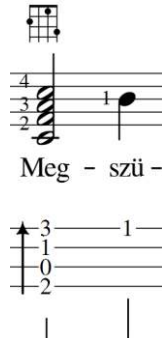
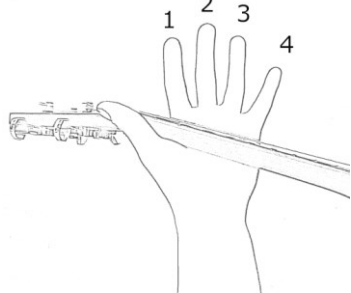
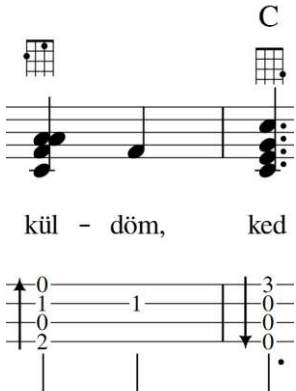
A zárójelben megadott számok azt jelzik, hogy a téma hányadik könyv melyik részében található: például a 2/4.4. a második könyv 4.4. részét jelenti.

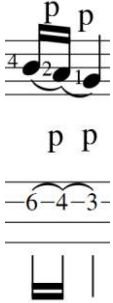
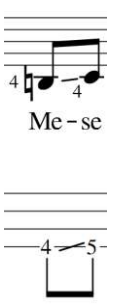
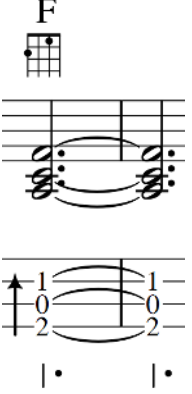
a feldolgozás	gyakorlat	elmélet
<u>Láttál-e már valaha</u> (az első könyv negyedik részében: 1/4.)	<ul style="list-style-type: none"> • a „lehúzás” módszerének megfigyelése és kipróbálása • pengetés lefelé 	<ul style="list-style-type: none"> • a „lehúzásos” feldolgozási módszer háttere (1/1.) • egy feldolgozás hangneme hogyan befolyásolja azt, hogy <u>hány kíséző-hang van?</u> (dúr dallam, aminek legmélyebb hangja szolmizálva <i>dó</i>)
<u>Megfogtam egy szúnyogot</u> (1/4.)	<ul style="list-style-type: none"> • a „lehúzás” módszerének megfigyelése és kipróbálása • pengetés mindkét irányba 	<ul style="list-style-type: none"> • a „lehúzásos” feldolgozási módszer háttere (1/1.)
<u>Sorida</u> , illetve az <u>Éliás, Tóbiás</u> (1/5.1)	<ul style="list-style-type: none"> • az önálló és a kíséretes dallamhang váltakoztatása (kíséret üres húros „lehúzás-sal”) 	<ul style="list-style-type: none"> • Miért kísérhetők az eddigi dallamok egyetlen akkorddal? (1/6.5 és 2/4.4) • Milyen ütemmutató esetén hol helyezkednek el a „fontosabb” hangok? (1/6.5) • Dalpéldák az egyes ütemmutatókra (1/6.5), utalás a sorozat feldolgozásainak ütemmutató szerinti mutatójára (1/9.3.)
<u>Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?</u> (1/5.1.)	<ul style="list-style-type: none"> • a kíséretben már lefogott hang is előfordul („lehúzás”) 	<ul style="list-style-type: none"> • C-dúr skála akkordkisérettel, három dúr akkorddal (1/6.3 és 1/8.1)
<u>A part alatt</u> (1/5.1.)	<ul style="list-style-type: none"> • a kíséret „lehúzásos” • a kíséretben lefogott hang is előfordul 	<ul style="list-style-type: none"> • C-dúr skála akkordkisérettel, három dúr akkorddal (1/6.3 és 1/8.1) • További feldolgozások C-dúrban (1/9.2.)
<u>Virágéknál ég a világ</u> (1/5.2.)	<ul style="list-style-type: none"> • fekvésváltás a 3. bundra és vissza • a kíséret „lehúzásos” 	<ul style="list-style-type: none"> • F-dúr skála akkordkisérettel, három dúr akkorddal (1/8.1) • További feldolgozások F-dúrban: a következő néhány feldolgozás, valamint az <u>1/9.2. rész</u>

<p><u>Jöjjetek, ó hívek / Adeste fideles</u> (1/5.2.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • speciális ujjrend • a kíséret „lehúzásos” 	<ul style="list-style-type: none"> • az ujjrend szempontjai (<u>1/2.2.</u>, kisebb mértékben <u>1/2.1.</u>)
<p><u>Auld Lang Syne / Jut még eszedbe, kedvesem</u> (1/5.2.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • fekvésváltás az 5. bundra és vissza • magas G-húr vs. mély G-húr • a kíséret „lehúzásos” 	<ul style="list-style-type: none"> • Egy feldolgozás hangneme hogyan befolyásolja azt, hogy <u>hány kíséroháng van?</u> (dúr dallam, aminek legmélyebb hangja szolmizálva „alsó szó”) • A kísérohakkordok összevetése két hangnemben: C-dúr vs. F-dúr (<u>1/6.7.</u>) • A hangnemválasztás egyéb szempontjai (<u>1/3.</u>)
<p><u>Go, Tell It on the Mountain</u> (1/5.2.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ráütés (hammer-on) • elpengetés (pull-off) • fekvésváltás az 5. bundra és vissza • a kíséret „lehúzásos” 	
<p><u>Veni, veni, Emmanuel / Jöjj el, jöjj el, Emmánuel</u> (1/5.3.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • speciális ujjrendi megoldások • a kíséret „lehúzásos” 	<ul style="list-style-type: none"> • moll dallamok kísérése (3/5.) • dúr dallamok kísérése három dúr és három moll akkorddal (2/4.)
<p><u>Bölcsődal / Wiegenlied</u> (1/5.3.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • a „lehúzás” kombinálása bontásszerű játékkal • elpengetés (pull-off) 	<ul style="list-style-type: none"> • A főbb akkordok és lefogásuk Eszdúr hangnemben (<u>1/6.7.</u> és <u>1/8.2.</u>) • major szeptim és dúr szeptim akkord (4/5.1.) • feladat: a feldolgozás transzponálása (C-dúrba, a mintamegoldás: <u>a 7.2. részben</u>) – Egy feldolgozás hangneme hogyan befolyásolja a nehézségét?
<p><u>Meseautóban</u></p>	<p>Példa egy haladóbb szintű feldolgozásra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • csúsztatás (slide) • részleges barré a G- és a C-húron • jó néhány speciális ujjrendi megoldás • mély G vs. magas G 	<ul style="list-style-type: none"> • Összetettebb harmóniak F-dúr hangnemben (ld. a megfigyelési szempontokat a leírásban, illetve 4/5.2, 4/5.3. és 4/5.4.) • egyes akkordváltások finomsága (3/2.)
<p><u>Készíts feldolgozást „lehúzással”:</u> <u>Indulj, szép égi szekér / Swing low, sweet chariot</u></p>	<p>Gyakorlati segítség:</p> <ul style="list-style-type: none"> • F-dúr skála akkordkísérettel (<u>1/8.1.</u>) • dúr és dúr szeptim fogástáblák (<u>1/8.2.</u>) • a dal ritmuspengetéses feldolgozása (2/3.2.) • a mintamegoldás (<u>1/7.3.</u>) 	<p>Segítség a kísérohakkordok esetleges megváltoztatásához:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dúr dallamok kísérése három akkorddal (<u>1/6.</u>)

0. A kottákban és tabulatúrákban található sajátosabb jelölések

a kotta bal felső sarkában található név	a dal/mű eredetére vonatkozó információk (zeneszerző és szövegíró, vagy a dal eredete/műfaja)
B (akkordjelzés)	B-dúr (az angol rendszerben „Bb” akkordjelzéssel jelölt, B, D és F hangból álló akkord)
H (akkordjelzés)	H-dúr (H-Disz-Fisz)
Go (akkordjelzés)	Szűkített G-akkord: két kisterc van egymáson (G-B-Desz). Az ukulelén gyakran hozzájátszanak még egy kistercet (a fenti példánál egy Fesz-t, a hangmagasság szempontjából egy E-t), vagyis ilyenkor valójában egy szűkített G-szeptim akkordot (Go7) játszanak helyette.
F+ (akkordjelzés)	bővített F-akkord: a dúr kvintje fél hanggal fel van emelve, így két nagyterc van egymáson (F-A-Cisz)
Gm7 (akkordjelzés)	Az akkord alaphangját követő szám jellemzően azt jelöli, hogy az akkord alaphangjától számított milyen hangközű egyéb hang szerepel az akkordban (a példában a G kis szeptimje, az F).
C7sus4	A C-dúr szeptim terce (E) helyett egy kvart (egy F) van benne, így C, F, G és B hangokból áll. Az akkordjelzés az angol <i>suspended</i> szóból ered, az akkordtípust magyarul késleltetett akkordnak szokták hívni. A név arra utal, hogy ezeket az akkordokat gyakran egy velük azonos alaphangú hangzat követi (például C7sus4 – C7). Az elnevezés szerint ilyenkor a dúr szeptim terchangja „késik”, és addig ideiglenesen szólal meg helyette a diszsonanciát keltő és így feloldást igénylő kvart. Egy késleltetett akkordot ettől függetlenül nem csak egy vele azonos alapú hangzat követhet, hanem más akkord is.
Gadd9 (akkordjelzés)	A G-dúrhoz (G-H-D) egy nóna (itt egy A hang) is hozzá van adva, viszont nem teljes nónakkord (annak a jelölése G9 lenne), mivel abban szeptim (a G-dúr esetén egy F) is szerepelne.
C-dúr „543x”-formában / „543x”-fogásban (az adott akkord fogásmódja)	A húrok sorrendje GCEA, vagyis a példaként megadott C-dúr hangjait a G-húron az 5. bundnál, a C-húron a 4. bundnál, az E-húron a 3. bundnál kell lefogni, az A-húrt pedig nem szabad megszólaltatni.

<p>gCEA (hangolás)</p>	<p>mély G-húros / mély G-s hangolású (low G) ukulelén játszható feldolgozás (a kottakép ettől függetlenül lehet, hogy magas G-s, ha mindkét hangolással játszható feldolgozásról van szó)</p>
<p>GCEA (hangolás)</p>	<p>magas G-húros / magas G-s (high G) hangolású ukulelén játszható feldolgozás (a kottakép ettől függetlenül lehet, hogy mély G-s, ha mindkét hangolással játszható feldolgozásról van szó)</p>
<p>a kottafejek melletti (egy és négy közötti) számok</p> 	<p>A kottafejek melletti számok a bal kéz javasolt ujjrendjét jelölik:</p> <p>1 – mutatóujj 2 – középső ujj 3 – gyűrűsujj 4 – kisujj</p> <p>A C-hangot a példában kisujjal fogjuk le az A-húron, az A hangot gyűrűsujjal G-húron, az F-et pedig középső ujjal az E-húr első bundjánál. A C hang az üres C-húron szólal meg, így azt nem kell lefogni. A külön megszólaló B hangot pedig mutatóujjal fogjuk le az A-húr első bundjánál.</p> <p>A javasolt ujjrendtől adott esetben érdemes lehet eltérni, hiszen nem biztos, hogy mindenkinek ugyanaz a lefogási mód praktikus (erről lásd a 2. részt).</p>
<p>a tabulatúrában található nyilak</p> 	<p>A különböző húrok nagyon gyorsan egymás után, szinte egyszerre történő megszólaltatása (például „lehúzással”), a nyíl által mutatott irányba haladva. A példában a kísérő hangok után megszólaló dallamhang egy A, utána pedig egy G.</p>

<p>egymáshoz közel lévő és fekvésváltás nélkül elérhető, ugyanazon a húron lejátszható alacsonyabb és magasabb hang közötti íves összekötőjel (van, hogy egy <i>h</i> betű is szerepel az összekötőjelnél)</p> 	<p>ráütés (hammer-on)</p>
<p>egymáshoz közel lévő és fekvésváltás nélkül elérhető, ugyanazon a húron lejátszható magasabb és alacsonyabb hang közötti íves összekötőjel (van, hogy egy <i>p</i> betű is szerepel az összekötőjelnél)</p> 	<p>elpengetés / visszapengetés (pull-off), a képen látható példában kétszer egymás után</p>
<p>alacsonyabb hang és magasabb hang közötti egyenes (nem íves) összekötő vonal (van, hogy a <i>gliss.</i> rövidítés is szerepel a vonalnál)</p> 	<p>csúsztatás (angolul slide, klasszikus zenei neve: glissando). Itt a két hangot ugyanazzal az ujjal fogjuk le: a második hangot fekvésváltással szólaltatjuk meg oly módon, hogy nem emeljük el az ujjunkat a fogólaptól, hanem az új hang lefogásához szükséges helyre csúsztatjuk.</p>
<p>azonos magasságú, egymás után következő hangok közötti összekötőjel</p> 	<p>ütemhatáron átmenő hang. Ilyenkor nem kell újra megpengetni a húrokat az ütemhatár ellenére sem.</p>

1. A „lehúzásos” feldolgozási módszer háttere

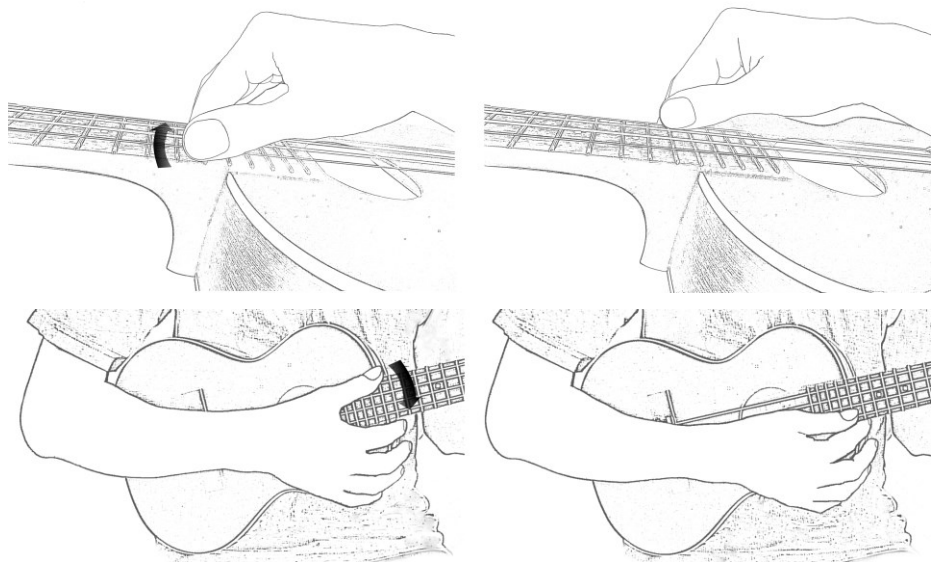
1.1. Milyen jellegű zenét szoktak húrok sorban egymás után pengetésével feldolgozni?

Jellemzően **dallamosabb**, relatíve **finomabb karakterű** zene feldolgozásához javasolt. (De természetesen nem csak ilyen zenét lehet „lehúzással” feldolgozni.)

1.2. Hogyan szólaltathatjuk meg a hangokat?

Ami a jobbkez-technikát illeti, **lefelé** (a G-húr felől az A-húr felé) **történő pengetéskor** alapvetően elegendő csak a **hüvelykujjunkt**at használni. „Lehúzzunk”, vagyis felé pengetjük meg a húrokat, gyorsan egymás után, egyetlen mozdulattal, a nyak és a test találkozásánál, egészen addig a hú-

rig, amelyiken a dallamhang van. Ha lassabban pengetjük meg az egyes húrokat egymás után, az jobban kiemeli a dallamhangot, mint ha gyorsabban tesszük ezt. Azt is megtehetjük, hogy a G-húrt kisebb súllyal pengetjük, mint a többit (magas G-húros ukulelén különösen is érdemes így tenni), és az utolsó-

nak megszólaltatott húrt pengetjük meg a legerősebben: ez is segít kiemelni a dallamhangot.

Nemcsak lefelé, hanem **felfelé** (az A-húr felől a G-húr felé) is lehet hasonló elv szerint pengetni. Felfelé **mutatóujjal** érdemes. Felfelé pengetéskor azonban figyelni kell arra, hogy

- a különböző irányú pengetések hangszíne minél hasonlóbb legyen egymáshoz, és hogy
- előállhat olyan helyzet, hogy a feldolgozás már csak magas G-húros vagy csak mély G-húros ukulelén lesz játszható. Ez utóbbi némi módosítással gyakran elkerülhető.

A hüvelykujjal történő lehúzás helyett megszólaltathatók a hangok olyan módon is, hogy a megpengetni kívánt húrokra tesszük ujjainkat (minden húrra másikat – a kisujjat nem szokták használni), majd **szabad pengetéssel, rendkívül gyors egymásutánban pengetjük meg sorban a húrokat**, úgy, hogy a dallamhang szóljon meg utoljára. Ez a technika eleinte több gyakorlást igényel, viszont az önállóan megszólaló dallamhangok és az akkordok közötti váltásokat hosszú távon egyszerűbbé teheti ahhoz képest, mintha az összes hangot mindig a hüvelykujjal játsszuk. Ezt a technikát tanártól lehet a legjobban megtanulni. A gyorsabb dallamhangokat akár a mutatóujj és a középső ujj váltakoztatásával is lehet játszani.

A **pengetés irányát** [a tabulatúrákon található nyilak jelzik](#). A kottában ezt nehéz lett volna jelezni, mivel az időben utolsóként megszólaló hang a magas G-húros hangolás esetében van, hogy középre esik: vagyis a hangok nem a húrok sorrendjében szerepelnek.

Az eddig említett és a további megszólaltatási technikákra is igaz, hogy **a hosszan kitartott dallamhangokat** érdemes lehet **ritmizálni**, hogy megmaradjon a zene lüktetése, illetve a

hangok lecsengését is meghosszabbíthatjuk ezáltal. Ezt megtehetjük úgy, hogy nagyon finom ritmuspengetést alkalmazunk, de úgy is, hogy a dallamhangot újra megszólaltatjuk, önállóan vagy a kíséretével együtt (akár egyszer így, egyszer úgy). Ha először kiemeltük a dallamhangot, akkor utána már az sem feltétlenül baj, ha a „kitöltő” jellegű ritmizált részben nem a dallamhang, hanem a kíséret egyik hangja cseng ki. Ez ritmuspengetésnél akkor fordulhat elő, ha a dallamhang nem az A-húron van. Ilyenkor akár a kísérőakkord fogásmódját is megváltoztathatjuk úgy, hogy a kíséret mind a négy húron szóljon.

A hosszan kitartott dallamhangok helyén nemcsak a ritmuspengetés hangozhat jól, hanem az is jó megoldás lehet, ha ilyenkor **bontást** alkalmazunk. A lehúzás és a bontás módszerének ötvözésére példa a [Bölcsődal](#) feldolgozása.

Íme két szempont, amire érdemes lehet figyelni egy „lehúzással” történő feldolgozás készítésekor:

- A dallam mely hangjait szeretném kísérettel együtt megszólaltatni, és melyeket önállóan megszólaló hangként? (többek között a hangsúly és a tempó függvénye is lehet ez)
- Alulról vagy felülről szeretném kezdeni a pengetést?
 - Ha az egyik irányból kezdve csak egyetlen kísérő hang után érkeznenek meg a dallamhangra, akkor a másik irányt is érdemes megnézni.
 - Az is fontos lehet, hogy
 - ismétlődnek-e kísérőhangok: ez unalmasabb hangzású lehet (sőt, ennél a megoldásnál akár még az is kiderülhet, hogy esetleg gyárilag hibás, hamis a hangszer), vagy
 - eltérnek egymástól a kíséret hangjai: ez érdekesebb, teltebb hangzást jelent.

A lehúzás módszerére figyelve készült feldolgozások más technikákkal is játszhatók:

Húrok együttpengetésével (szabad pengetéssel) is megszólaltathatók ezek a feldolgozások, **például négy ujjal**, alapvetően akkor, ha nincs magasabb hang a kíséretben a dallamhangnál, mivel ha több hang egyszerre, azonos hangerővel szólal meg, akkor közülük alapvetően a legmagasabb fog kiemelkedni. Ha azonban az egyszerre pengetett hangok közül tudunk egyet-egyét kiemelni négyujjas együttpengetéssel, akkor a dallamhangot akár nála magasabb kísérőhangok mellett is ki tudjuk emelni. Egy húrt kiemelni azáltal lehet, hogy azt pengetjük a többi húrhoz képest a lehangsúlyosabban, lehangosabban, erről lásd a negyedik könyvet. Ez utóbbi megszólaltatási módszer technikailag nehezebb, azonban lehetővé teszi a dallamhangnál magasabb kísérőhangok jelenlétét is. Arra ugyanakkor érdemes odafigyelni, hogy **a feldolgozás során lehetőleg végig ugyanolyan módon emeljük ki a dallamot**: vagy a hangmagassággal vagy hangsúllyal (hangerővel).

A feldolgozások ezen kívül többnyire akár **kétujjas technikával** is eljátszhatók (erről lásd a második könyvet), azonban itt is figyelni kell arra, hogy a dallamhangot akkor is kiemeljük, ha a kíséretben vannak nála magasabb hangok is. Ha eredetileg felfelé (a G-húr felé) „lehúzás” is van a feldolgozásban, de ezt kétujjas technikával szeretnénk eljátszani, akkor a következő szempontok segíthetik a dallamhang kiemelkedését:

- Ha felfelé „lehúzásnál” a dallamhang a C-húron van (vagyis eredetileg az A- és az E-húr kíséri), akkor kétujjas technikánál vagy
 - a hüvelykujjal pengetjük a C-húrt (itt figyelni kell, hogy kiemeljük a C-húron játszott hangot, és hogy a hüvelykujjal történő pengetés miatt ne térjen el nagyon a hangsúly a többi dallamhangétól), vagy
 - átállunk arra, hogy a hüvelykujj a G-húrt pengeti, a mutató pedig a C-húrt (persze itt más lesz a kísérőhang, mint felfelé lehúzáskor, hiszen más húrokat pengetünk).

- Ha pedig a dallamhang a G-húron van, akkor a kétujjas technikánál a hüvelykujj pengeti a dallamhangot, amire a dallamhang kiemelése és a hangszín szempontjából is külön oda kell figyelniük (vagy pedig változtatnunk kell a kíséret elrendezésén úgy, hogy a dallamhang az E- vagy az A-húrra kerüljön).

A kíséretet tehát többféle technikával is játszhatjuk, fontos azonban tudatában lenniük, hogy **az akkordok különböző módokon való megszólaltatása más és más jelleget ad a zenének.**

1.3. Miért emelkednek ki a dallam hangjai?

Alapvetően azért, mert azok szólalnak meg a gyors egymásutánban megpengetett hangok közül utoljára. Ha egy kicsit lassabb a lehúzás, az jobban kiemeli a dallamhangot.

A dallam kiemelését fokozhatja, **ha a dallamhangok egy része kíséret nélkül szólal meg**. A kíséretes és kíséret nélküli részeket váltakoztató feldolgozásokat ráadásul gyakran könnyebb eljátszani, mint azokat, amelyekben mindig van kíséret.

Hová érdemes kíséretet tenni? Tipikusan a hangsúlyosabb dallamhangok alá (erről ld. [a 6.5. részt](#)). A kevésbé hangsúlyosaknál ez nem feltétlenül szükséges, de az adott dal vagy mű jellege és a konkrét helyzet némely esetekben ezt felülírhatja. Gyakran többféle módon is dönthetünk jól: ilyenkor egyedül rajtunk múlik, hogy az akkordok mekkora hányadát szólaltatjuk meg (és hogy ha megszólaltatjuk, akkor az adott akkord valamennyi hangját-e, vagy azoknak csak egy részét), és a feldolgozás mely részeinél játszunk csupán a dallam hangjait. Ahogy általában, itt is érdemes több változatot is kipróbálni, mielőtt döntünk.

Ha hangzat után kíséret nélküli dallamhang(ok) jön(nek), akkor a kíséret hangzását megtarthatjuk még egy ideig azzal, ha a kísérőhúrokon továbbra is lefogva tartjuk a legutóbb játszott hangokat (ha ezt a következő dallamhang lejátszása mellett is meg lehet tenni). Ha viszont felemeljük ujjunkat a kísérőhúrokról, akkor azáltal a korábbi kísérőhangok is azonnal elhallgatnak.

Az is lényeges szempont, hogy **ahol van kíséret, ott hányféle hang kísér**. Ez azt a döntésünket is befolyásolhatja, hogy milyen hangnemben dolgozunk fel egy-egy dallamot. Ebben a könyvben elsősorban az ukulele számára két tipikus hangnemben, C-dúrban és F-dúrban láthatunk példákat feldolgozásokra, így erre a két hangnemre fogok kitérni – mivel a hangnemválasztás más módon készült (vagyis a többi könyvben tárgyalt) feldolgozásoknál is fontos, ezért külön pontban, [a 3.](#) és [az 5.2. részben](#).

2. Fogásmód és ujjrend

2.1. Hogyan válasszuk vagy változtassuk meg az egyes akkordok fogásmódját? – az alapok

Ennek a résznek az akkordok fogásmódja a témája, vagyis az, hogy **melyik húron hányadik bundnál** kell lefogni a húrokat. Ez meg van adva a tabulatúrákon, így aki nem szeretne ezeken adott esetben módosítani vagy saját feldolgozást készíteni, a nyugodtan térjen rá a következő, az ujjrendről szóló részre.

Alapvetően abból érdemes kiindulni egy feldolgozás készítésekor, hogy **mit szeretnénk hallani**, azonban csak a fogásmód és az ujjrend segítségével tudjuk a gyakorlatban megvalósítani céljainkat. A fogásmód és az ujjrend megválasztásakor elsődleges szempont, hogy **reális erőfeszítéssel tudjuk eljátszani, amit szeretnénk**. Ha ez nem így van, akkor a feldolgozás átalakítását (például más kísérőakkord választását) is érdemes megfontolni.

A fogásmódnál az az első kérdés, hogy mik a lehetőségeink: például szükséges-e, hogy egy-egy hang egy konkrét húron szólaljon meg. Például ha a magas G-húros ukulelék legmélyebb

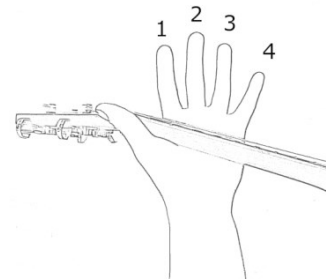
hangját, a C hangot szeretnénk lehúzásos kísérettel játszani, akkor a C hangnak a C-húrra kell esnie. (Ez egyébként mély G-s ukulelén is így praktikus, mivel ha a C hangot a mély G-húron játszánánk, akkor nem lenne kísérete, a többi húr pedig túl magas ahhoz, hogy ott játsszuk.) A választott dallamhang, az akkord és a feldolgozási módszer a fogásmódot részben vagy egészben akár el is döntheti. Például egy egyszerű, lehúzásos feldolgozásnál nem mindig van túl sok lehetőség: ha ott meg van adva vagy eldöntöttük, hogy melyik dallamhangnak melyik akkord részeként kell megszólalnia, akkor az már minimálisra szűkíti a lehetőségeket. (Erre példa a C-dúrral kísért G hang: az A, bé, cé, dé, hová mész, hé? című feldolgozásban ez „003x” fogással szerepel, de egyébként „543x” fogásmóddal is lehet játszani, ahogy azt több más feldolgozás is szemlélteti.) Ha az akkord több hangjának is adott módon kell megszólalnia (például mert a dallam mellett egy kísérszólamot is megőrzünk vagy létrehozunk, erre a negyedik könyvben található példák), akkor az még inkább meghatározza, hogy milyen módon kell lefogni az adott akkordot.

Fontos szempont, hogy ha **nincs lehetőségünk az akkord összes hangját lefogni** (mert nincs annyi húrunk, például ha egy lehúzással megszólaltatott feldolgozásban az E-húron megszólaló dallamhangot négy hangból álló akkord kíséri), **akkor** törekedjünk arra, hogy **az akkord legjellemzőbb hangjait** válasszuk: például egy szeptim akkord esetében **mindenképpen szólaltassuk meg** a szeptim hangot. Ha azonban nincs ilyen „kényszerítő” körülmény, akkor természetesen nagyobb szabadságunk van abban, hogyan fogunk le egy-egy akkordot.

A téma további szempontjai a harmadik könyv 2. részében találhatóak, a C-dúr és az F-dúr lehúzásos feldolgozásokra optimalizált, kísérettel ellátott skálája pedig [e könyv végén](#).

2.2. Melyik hangot melyik ujjal fogjuk le?

A feldolgozásokban sok helyen meg van adva **javasolt ujjrend** (a bal kéz ujjainak számozása látható az ábrán), azonban fontos ebben a témában az önállóság, a rugalmasság és a kreativitás. A kottákban megadott ujjrend mindig csak javasolt, de sohasem kötelező, hiszen egyéni tényezői is vannak: mindenkinek más módon a keze, más tűnik kényelmesnek a számára, és például az sem mindegy, hogy milyen szinten van, vagy hogy milyen méretű hangszeren játszik.

Az ujjrend kialakításának vannak azonban általános szempontjai is, ezeknek egy nem teljes körű listája látható a következőkben. Nem mindig lehetséges vagy szükséges mindegyik szempontot érvényesíteni (ezek egy-egy helyzetben egymásnak akár ellent is mondhatnak), az adott helyzetben elérhető legjobb megoldást érdemes keresni.

- Húros hangszeren nem lehet egészen folyamatosan játszani, **nem mindegy** viszont, **hogyan hol törjük meg a hangzás folyamatosságát**. Figyeljünk arra, hogy ez a dallam természetes tagolása szerint történjen. (A tagoláshoz egy szöveges dalban sokat segíthet, hogy hol van egy adott szónak vagy gondolatnak a vége.)
 - A fekvésváltások megtörik a hangzás folyamatosságát. Ezért fontos, hogy megfelelően legyenek időzítve: olyan helyekre, ahol nem baj, ha nem szól folyamatosan a dallam. Persze a kíséretben sem árt a folyamatosság, amennyire csak az adott helyzetben megoldható.
 - **Ha ugyanazzal az ujjal egymás után két külön húron kell lefogni hangot**, az megtöri a hangzás folyamatosságát. A dallam esetében különösen is fontos, hogy ne szakadjon meg szükségtelenül, amíg az egyik húrról levesszük az ujjunkat és átesszük a másik húrra.
- Alapvetően **minél kevesebb** alkalommal és lehetőleg minél **kisebb fekvésváltásokra** legyen szükség.

- Ha egy hangot üres húron játszunk, annak más a hangereje és a hangszíne is, mint ha egy másik húron lefogva szólaltatjuk meg (például az E üres E-húron, illetve a C-húr 4. bundján játszva). Egyazon zenei egységen belül praktikus lehetőleg egyfajta hangszínt használni (kivéve ha fekvésváltásra vagyunk kényszerítve). Vagyis ilyenkor jó, ha végig lefogott hangokat játszunk, vagy legalább figyelünk arra, hogy az üres hűrt halkabban pengessük meg, hogy legalább a hangerő hasonlítson. Ugyanakkor ha üres húron játszunk egy-egy hangot, azzal időt nyerhetünk egy esetleges fogásváltáshoz. E szempontok között is időről időre kompromisszumot kell kötni.
- Vegyük figyelembe, hogy az adott rész előtt és után milyen ujjrend van, és hogy ez hogyan befolyásolja (befolyásolja-e) a lehetőségeinket, vagyis figyeljünk oda a **kontextusra**. Egy-egy adott kontextusban akár az előző szempontok némelyikétől is érdemes lehet eltérni.

A fenti elvek gyakorlati alkalmazásának példája a [Jöjjetek, ó hívek \(Adeste fideles\)](#) és az [Auld Lang Syne \(Jut még eszedbe, kedvesem\)](#) ennek a könyvnek az 5.2. részében, a [Meseautóban](#) az 5.3. részben, valamint az *Ungaresca* feldolgozása a második könyvben.

3. Hogyan válasszuk vagy változtassuk meg egy feldolgozás hangnemét?

3.1. Hogyan állapíthatjuk meg egy már meglévő kíséret hangnemét?

Ha ötvonalas kottán van leírva, akkor hagyatkozhatunk az előjegyzésre: a kereszték és bék száma alapján a [6.7. részben](#) található kvintkörrel le lehet nézni a hangnemet.

Ha csak akkordjelzéseink vannak, akkor pedig kiindulhatunk abból, hogy a kísérorakkordok többsége az adott hangnem része. Ez a feltételezés nem minden esetben igazít el teljesen, de a dallamok többségénél működik.

- Ilyenkor megnézhetjük, hogy a leggyakoribb akkordok egymás mellett vannak-e a kvintkör ábrán (ld. a már említett [6.7 részt](#)). Ha igen, akkor a közepük a legesélyesebb hangnem (például ha F-dúr, G-dúr, C-dúr, A-moll, D-moll és E-moll akkordok a leggyakoribbak – vagy ezek egy része, akkor nagyon valószínű, hogy C-dúr vagy A-moll a dallam hangneme).
- A nyitó- és a záróakkord gyakran a hangnem alaphangjára épülő akkord (az előbbi példánkban C-dúr vagy A-moll), ez is valószínűsítheti a hangnemet.

3.2. Hogyan válasszunk hangnemet?

A hangnemválasztást segítheti az alábbi néhány szempont:

- Akár meglévő kíséretet alakítunk át, akár újat hozunk létre, az egyik legfontosabb szempont a hangnemválasztás előtt, hogy **a feldolgozást el lehessen játszani az ukulelén** (például ne legyen benne a hangszer legmélyebb hangjánál mélyebb hang, az egyszerre megszólaló hangokat le lehessen játszani különböző húrokon stb.), és lehetőleg ne is legyen indokolatlanul nehéz.
 - Az eljátszást akár „trükkökkel” is megkönnyíthetjük: ha például D-dúrban szeretnénk egy feldolgozást készíteni, akkor a 2. bundra tett **kápó** segítségével a C-dúrra jellemző fogások is egy nagy szekunddal magasabban, vagyis D-dúrban fognak megszólalni. Ennek a módszernek korlátja lehet a hangszer bundszáma, hiszen így az első két bund kiesik, a fogólapnak ezt a részét a kápó miatt nem tudjuk használni. Az iménti példában minden két bunddal arrébb kerül: emiatt ha eredetileg például a

12. bundnál kellene megszólaltatni egy hangot, akkor az a módosított hangnemben (D-dúrban) a 14. bundra kerül, vagyis egy 12 bundos ukulelén már nem játszható el.
- Egy másik trükk, ha csak egy-egy húr hangolását módosítjuk, és az adott feldolgozást emellett a **speciális hangolás** mellett lehet könnyen eljátszani. Ez a speciális hangolás csak kismértékben térhet el az ukulele hangolásától, mivel a sztenderd húroknak véges a rugalmassága – de azon belül is számos lehetőséget lehet kipróbálni. A módszer további hátránya, hogy így a feldolgozás előtt és után is át kell hangolni a hangszeret.
 - Fontos, hogy **szeretnénk-e együtt játszani felvétellel**, hiszen akkor annak hangneméhez kell igazodnunk. Vagy más hangszerekkel: ez esetben olyan hangnemet érdemes választani, ami azoknak a hangszereknek is kedvez.
 - Ezen kívül az is kérdés, hogy **szeretnénk-e énekelni is, miközben játszunk**, vagy pusztán instrumentális zenét készítünk. Ha szeretnénk énekelni, akkor saját hangfekvésünket és terjedelmi korlátainkat is figyelembe kell vennünk.
 - Emellett pedig bizonyos típusú feldolgozásoknál az is lényeges szempont, hogy **a dallamhangok melyik húr(ok)ra esnek**. Ha például **ritmuspengetésnél** minden hangot kísérünk, és nem szeretnénk gyakran tompítani az A-húrt, akkor **praktikus lehet**, ha olyan hangnemet (és nem túlságosan nagy hangterjedelmű dallamot) választunk, **hogy a dallamhangok legalább többnyire az A-húrra essenek**. (Erre és ennek „megkerülésére” is találhatók példák a második könyvben.)
 - A **lehúzással** vagy a **kétujjas technikával** megszólaltatott feldolgozásoknál pedig a hangnemválasztásból többek között az is következik, hogy **a dal egyes pontjain hányféle hang kísér**.
 - Ha olyan feldolgozást szeretnénk készíteni, amit nemcsak mély G-s, hanem magas G- húros ukulelén is el lehet játszani, akkor tegyük olyan hangnembe az adott dallamot, amiben a legmélyebb hangja nem mélyebb, mint a C hang.
 - Csak mély G-húros hangszeren játszható dalnál a legmélyebb hang a mély G, azzal viszont már előre is számolhatunk, hogy a C-nél mélyebb hangok nem kaphatnak kíséretet, hiszen azok csak a szélső, legmélyebb húron játszhatók el.

Ezt konkrétan és általánosítva meg lehet nézni az [Auld Lang Syne \(Jut még eszedbe, kedvesem\)](#) dallamának feldolgozásainál, illetve leírásánál.

A hangnemválasztás szempontjait illusztrálja az [Auld Lang Syne \(Jut még eszedbe, kedvesem\)](#) mellett a [Láttál-e már valaha](#) feldolgozása is. Továbbá egy hangnemen változtató (transzponáló) feladat is szerepel a könyvben, a [Bölcsődal](#) feldolgozása kapcsán.

Hogy honnan tudjuk, hogy az adott hangnemnek mik az akkordjai, abban a könyv dallamok kíséréséről szóló része segít (ld. [a 6. részt](#)).

Ha ugyanabban az egy-két hangnemben játszunk egyszerű akkordokkal kísért feldolgozásokat, akkor hamarosan **akár már improvizálni is fogunk tudni egyszerűbb feldolgozásokat**, ugyanis már rá fog állni a kezünk arra, hogy az adott dallamhangot milyen akkorddal (és annak milyen fogásmódjával) érdemes kíséreni. Ezt nagyban segítheti az, hogy ennek a könyvnek a feldolgozásai jellemzően C-dúr, illetve F-dúr hangnemben készültek. A C-dúr hangnemben készült feldolgozások [az 5.1. részben](#) találhatóak, míg a könyv többi feldolgozásának hangneme alapvetően F-dúr. (A [Bölcsődal](#) az egyedüli kivétel ez alól, míg az [Auld Lang Syne](#) pedig mindkét hangnemben meg van adva.) A sorozat összes feldolgozásának hangnemek szerinti mutatója ennek a könyvnek [a 9.2. részében](#) található. Ennek segítségével láthatjuk, hogy a négy könyv mely feldolgozásai vannak ugyanabban a hangnemben, és gyakorolhatjuk őket akár egymás után is, meglátva a kísézőakkordjaik közötti hasonlóságokat.

4. A módszer bemutatása a gyakorlatban

Láttál-e már valaha

vésztői népdal

C

T
A
B

A *Láttál-e már valaha* című népdal feldolgozása a lehető legegyszerűbben mutatja be az imént ismertetett elveket, még hozzá úgy, hogy minden egyes dallamhang kíséret mellett szólal meg. A feldolgozás először C-dúrban, majd D-dúrban, végül G-dúrban is bemutatja a dalt. A kíséretet egyetlen akkord, az akkord alaphangjára épülő dúr akkord, illetve annak változatai jelentik (C-dúr hangnemben C-dúr, D-dúr hangnemben D-dúr, G-dúr hangnemben G-dúr). A kísérőakkordok ebben a feldolgozásban minden alkalommal megszólaltathatók lefelé történő lehúzással is (vagyis a legegyszerűbb technikával), így emelve ki a dallam adott hangját. A három hangnemben megadott dal pedig az egyes hangnemek előnyeinek és hátrányainak az összehasonlítását is lehetővé teszi.

A dallam kísérete végig egyetlen akkord. (A feldolgozás egyes helyein egyébként a kísérő dúr akkord és az éppen megszólaló dallamhang együtt átmenetileg súrlódásos, kissé disszonáns hangzást ad.)

A feldolgozáshoz kapcsolódó kérdések és feladatok:

1. Mi miatt emelkednek ki a dallam hangjai a gyorsan egymás után (szinte egyszerre) megszólaló hangok közül ebben a feldolgozásban? Kísérletezz a hangsúlyokkal a húrok között, és figyelj rá, hogy mekkora időbeli különbséggel pengeted meg a húrokat egymás után!
2. Próbálgasd, hogy hol hagynád el és hol tartanád meg a kíséretet, ha önálló dallamhangokat is szeretnél beiktatni a fenti feldolgozásba! Próbálj ki minél több változatot és ízelegsd a különbségeket! Hogyan befolyásolja a hangzást a konszonancia-disszonancia szempontjából az, ha például minden második dallamhang szólal meg kíséret nélkül ahhoz képest, mint amikor minden első?
3. Milyen különbségeket tapasztalsz az egyes hangnemekben játszható változatok között?
 - C-dúrban (lásd az 1-8. ütemet) vagy D-dúrban (9-16. ütem) könnyebb eljátszani a feldolgozást? Érzel különbséget? Melyiknek mik az előnyei és mik a hátrányai? (Néhány szempont: a bal kéz feladata, a jobb kéz feladata, a hangzás teltsége.)
 - És milyen G-dúrban eljátszani? (Aki nem tud barrézni, az megmaradhat az első két változatnál.) Az ujjrendre különösen is érdemes figyelni: a 19. ütem végén, amikor letesszük a 4-es ujjat, érdemes egyúttal felemelni a 2-est. Így előkészítjük a 20. ütem elején lévő fogásváltást: a 2-es ujjat oda tesszük, ahol korábban a 3-as volt, és ezzel párhuzamosan a 4-es ujjat az A-húron az ötödik bundra csúsztatjuk harmadikról. A 21-22. ütem határán pedig megcseréljük a 2-es és a 3-as ujjat. Ez kissé megtöri a dallam folyamatosságát, és a dalszöveg egy-egy szaván belül („csipkebokorrózsa”, illetve „majoránna”), ami lehet ellenérv hangnemválasztáskor egy adott hangnemmel szemben.

Láttál-e már valaha

ukulele-feldolgozás: Joachim László
hangolás: GCEA / gCEA

vésztoi népdal

C

Lát - tál - e már va - la - ha csip - ke - bo - kor - ró - zsa - t,

5

csip - ke - bo - kor - ró - zsa közt két szál ma - jo - ran - ná - t?

D

9

Az e - gyik ma - jo - rán - na Vi - rág Er - zsi len - ne,

13

má - sik szál ma - jo - rán - na Vá - ci Gá - bor len - ne.

17 **G**

Musical notation for measures 17-20. The top staff is a treble clef with a key signature of one sharp (F#). It shows a sequence of chords and melodic lines. The bottom staff is a guitar TAB with six strings, showing fret numbers and pick-up directions (upstrokes and downstrokes).

21

Musical notation for measures 21-24. The top staff is a treble clef with a key signature of one sharp (F#). It shows a sequence of chords and melodic lines. The bottom staff is a guitar TAB with six strings, showing fret numbers and pick-up directions (upstrokes and downstrokes).

© Joachim László 2017-2018

Megfogtam egy szúnyogot

nagymegyeri népdal

Am

TAB: 9-11-12-11 | 12-11-9 | 9-11-12-11 | 9-9 | 12-10 | 12-11 | 12-11-9

7

TAB: 9-11-12-10 | 12-12 | 12-10 | 12-11 | 12-11-9 | 9-11-12-11 | 9-9

kvintváltós verzió:

13 Am Dm

TAB: 0-2-3-2 | 3-2-0 | 0-2-3-2 | 0-0 | 0-3-1-0 | 1-0-2

19

TAB: 2-0-1-3 | 0-0 | 0-3-1-0 | 1-0-2 | 2-0-1-0 | 2-2

A *Megfogtam egy szúnyogot* feldolgozása a felfelé pengetést is bemutatja. A dallam először A-moll hangnemben szerepel (1-12. ütem), és egyetlen A-moll akkorddal is kísérelhető. A dallamot a G-húr játssza a kíséretet a többi üres húr jelenti: a C-, az E- és az A-húr együtt egy A-moll. A dallam GCEA hangolás esetén a kíséretnél sosem mélyebb. A feldolgozás kicsit más jelleget kap gCEA hangolású (mély G-húros) hangszeren, de nagyon jól működik mindkét esetben.

A feldolgozásnak ezt a változatát többen együtt egyébként akár kánonként is játszhatjuk, hiszen a dallam maga működik kánonként, a kíséret pedig végig állandó, így biztosan nem lesz diszsonáns az egyes részek kísérete egymással. A második szólam a második ütem elején lép be, a „szúnyogot” szónál.

Ezután a kvintváltós verzió következik, itt a dallam első felét A-moll kíséri (13-16. ütem), a második felét pedig D-moll (17-24. ütem). A váltáskor a lehúzás iránya is megfordul, vagyis ezt a változatot már nem végig felfelé pengetéssel játszunk el. Ez a változat (13-24. ütem) is játszható kánonban (a két verzió egymással viszont nem), a második szólam a 14. ütem elején lép be (a „szúnyogot” szónál).

A feldolgozáshoz kapcsolódó kérdések és feladatok:

1. Próbálgasd, hogy hol hagynád el és hol tartanád meg a kíséretet, ha önálló dallamhangokat is szeretnél beiktatni a fenti feldolgozásba! Próbáld ki minél több változatot és ízelegsd a különbségeket!
2. Az önálló hangokat a jobb kéz melyik ujjával érdemesebb játszani? (p, i, m vagy a ujjal – lásd a jelmagyarázatot) Hogyan befolyásolja ez a döntés a hangszínt? Van olyan, hogy az önállóan játszott dallamhang hangszíne elüt a kísérettel együtt megszólaló hangok hangszínétől?
3. Ha teljesen konszonáns kíséretet szeretnénk, akkor külön figyelhetünk az akkordokból „kihangzó” hangokra: az A-mollnál ilyen a H és a D hang, a D-mollnál pedig az E és a G.
 - Hogy hangzik, ha ezeket a hangokat kíséret nélkül szólaltatjuk meg?
 - És milyen, ha más akkorddal kísérjük őket? Például ha a kvintváltós verzióban a 13-16. ütemben a H hangokat G-dúr kíséri („4232” formában, felfelé pengetve), az A és C hangokat pedig A-moll? („2000, illetve „5000”-fogásban) A 17-24. ütemben pedig C-dúr kísérheti a G-t („003x”) és az E-t („000x”). Hogy hangzik ez ahhoz képest, amikor mindent A-, illetve D-moll kísér?

Megfogtam egy szűnyogot

ukulele-feldolgozás: Joachim László

hangolás: GCEA / gCEA

nagymenyéri népdal

Am

Meg - fog - tam egy szű - nyo - got, na - gyobb volt egy ló - nál,
ki - sü - töt - tem a zsír - ját, több volt egy a - kó - nál.

5

A - ki ez - tet el - hi - szí, sza - ma - rabb a ló - nál,

9

a - ki ez - tet el - hi - szí, sza - ma - rabb a ló - nál.

kvintváltós verzió:

13 Am

Meg - fog - tam egy szű - nyo - got, na - gyobb volt egy ló - nál,
ki - sü - töt - tem a zsír - ját, több volt egy a - kó - nál.

17

Dm

A - ki ez - tet el - hi - szi, sza - ma - rabb a ló - nál,

TAB

21

a - ki ez - tet el - hi - szi, sza - ma - rabb a ló - nál.

TAB

© Joachim László 2017-2018

5. További feldolgozások

5.1. Egyszerű feldolgozások C-dúrban

Sorida

sona népdal (Zimbabwe)

C

T
A
B

A „sorida” szó egy sona nyelvű köszönés. A népdal feldolgozása C-dúrban, a lehető legegyszerűbben mutat példát arra, hogy ha a dallamhangok egy részét egyszerű kísérettel látjuk el, akkor az hogyan szól. Egyetlen akkord (C-dúr) a kíséret, ami üres húrokon szólal meg. Ez azt is jelenti, hogy a bal kéz egyáltalán nem csinál többet annál, mintha a dallamot kíséret nélkül játszanánk. Mindig a főhangsúlyos helyeken van a kíséret, a 6/8-os lüktetésű ütemek első nyolcadában.

A dallam igencsak alkalmas az egyszerű feldolgozásra: valamennyi dallamhang egyetlen akkord része (C-dúr hangnemben a C-dúr akkordé), és az ukulele hangolása miatt a C- és az E-húron eljátszható. (Ha kíséret nélkül játszanánk a dallamot, akkor magas G-s hangolású ukulelén akár üres húrokon is el lehetne játszani.)

Sorida

ukulele-feldolgozás: Joachim László

hangolás: GCEA / gCEA

sona népdal (Zimbabwe)

C

So - ri - da, so - ri - da, ri - da, ri - da.

Da, da da, da, da da, ri - da, ri - da.

T
A
B

© Joachim László 2020

Feladat: játszd el az *Éliás, Tóbiás* dallamát, hasonló jellegű kísérettel!

A kíséret tehát az ütemek elején jelenjen meg, és kizárólag üres húrokkal megszólaltatható hangokból álljon!

A feldolgozás a *Mintamegoldások* című részben, [a 7.1. pontban](#) található meg lekottázva.

A népdal feldolgozása egyébként a második könyvben ritmuspengetéssel, F-dúr hangnemben szerepel.

Íme a dallam:

Éliás, Tóbiás

sümegei népdal

C

The first system of music for 'Éliás, Tóbiás' is in 2/4 time and C major. It consists of a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature of 2/4. The melody is written in eighth notes. Below the staff is a guitar tablature with six lines. The first line has a '3' above it, and the second line has a '0' above it. The tablature shows a sequence of notes: 3-0-0, 3-0-0, 3-0, 0-0-0, 3-0, 0-0-0. There are vertical lines below the tablature indicating fingerings.

7

The second system of music continues the melody from the first system. It also consists of a treble clef staff and a guitar tablature. The tablature shows a sequence of notes: 3-3-0-0, 0-0-0, 3-3-0-0, 0-0-0. There are vertical lines below the tablature indicating fingerings.

Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?

nagyszalontai népdal

C F C F

The first system of music for 'Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?' is in 3/8 time and C major. It consists of a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature of 3/8. The melody is written in eighth notes. Below the staff is a guitar tablature with six lines. The first line has a 'C' above it, and the second line has an 'F' above it. The tablature shows a sequence of notes: 0-0-0, 3, 1-0-2, 0, 3-3-3, 1-0-0. There are vertical lines below the tablature indicating fingerings.

7 C F G C F C

The second system of music continues the melody from the first system. It also consists of a treble clef staff and a guitar tablature. The tablature shows a sequence of notes: 3-3-3, 1-0-0, 2-2-2, 0, 1-0-2, 0. There are vertical lines below the tablature indicating fingerings.

Az *Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?* című népdalt Kodály Zoltán gyűjtötte, de a dallamot a Hány Jánosban egy másik népdal szövegével használta fel, emiatt a legtöbben azzal a szöveggel ismerik (*Á, bé, cé, dé, rajtam kezdé* címen).

A népdal C-dúrban szerepel, néhány egyszerű harmónia kíséri a dallamot. A 3/8-os lüktetésű dalban csak a hangsúlyos helyeken (az első nyolcadban) van akkord. A kíséret többnyire itt is üres húrokon szólal meg, egyedül a négyszer előforduló F-dallamhang kíséretében szerepel lefogott hang (a G-húron játszott A hang).

A hosszabb hangoknál (például a második ütemben) érdemes a lehúzás után nyolcadhangonként egyet nagyon-nagyon finoman ritmuspengetni is, hogy megmaradjon a dal lüktetése.

A dallam ritmuspengetéssel történő feldolgozása a második könyvben megadott feladat.

Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?

nagyszalontai népdal ukulele-feldolgozás: Joachim László
hangolás: GCEA / gCEA

Á, bé, cé, dé, ho - vá mész, hé? Szí - vem - nek sze - rel - me,

7 lel - kem - nek gyöt - rel - me, á, bé, cé, dé, ho - vá mész, hé?

E, ell, em, en, én pediglen
Mind hóttig szeretlek,
Mind hóttig kedvellek,
E, ell, em, en, én pediglen.

Iksz, ipszilon, a menyasszonyt
Mind hóttig szeressük,
Mind hóttig kedveljük,
Iksz, ipszilon, a menyasszonyt.

© Joachim László 2018

A part alatt

szegedi népdal

C G C G F G F G C

T
A
B

0 0 3 0 0 1 0 2 0 2 1 0 2 0 2 0

Az *A part alatt* című népdal feldolgozása C-dúrban van, a kíséret mindenhol az ütem hangsúlyos pontjára esik. A kíséret a C és a D dallamhangok esetében esetben üres húrral történik, az F-dallamhangnál megszólaló F-dúr és a G dallamhangot kísérő G-dúr esetében pedig a kíséret egyes hangjait is le kell fogni. (A G hangot kísérő „023x”-fogásmódú G-dúr hiányos: akinek nem túlságosan nehéz, az úgy is foghatja, hogy a H hang is megjelenjen, „423x”-fogásban.

A népdal versszakai a kenyér hagyományos készítésének módját írják le.

A part alatt

szegedi népdal

ukulele-feldolgozás: Joachim László
hangolás: GCEA / gCEA

C G C G

A part a - latt, a part a - latt

5 F G F G C

há - rom var - jú ka - szál, há - rom var - jú ka - szál.

2. Róka gyűjti, róka gyűjti,
Szúnyog kévét köti, szúnyog kévét köti.

6. Egyik szítál, másik rostál,
Harmadik követ vág, harmadik követ vág.

3. Bolha ugrik, bolha ugrik,
Hányja a szekérre, hányja a szekérre.

7. Szürke szamár vizet hoz már,
Tekenőbe tölti, tekenőbe tölti.

4. Mén a szekér, mén a szekér,
Majd a malomba ér, majd a malomba ér.

8. Tehén dagaszt, tehén dagaszt,
Kemencébe rakja, kemencébe rakja.

5. A malomba, a malomba
Három tarka macska, három tarka macska.

9. Medve várja, medve várja,
Kisült-e a cipó, kisült-e a cipó.

10. Tyúk a cipót csipegeti,
Hangya morzsát szedi, hangya morzsát szedi.

© Joachim László 2020

Milyen hangokkal kísérjük az egyes dallamhangokat?

Érdeemes visszanéznünk az előző három feldolgozásra ([Sorida](#); [Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?](#); [A part alatt](#)), amelyek mindegyike C-dúr hangnemben van:

- Milyen hangok, illetve fogásmódok kísérik a dallam hangsúlyos helyen lévő (erről lásd a [6.5.](#) részt) C, D, F és G hangjait?
- Mi kísérhetné az E hangot? (Erre az előző három feldolgozásban nem, a [Láttál-e már valaha](#) feldolgozásában viszont találni példát.)
- Mi kísérhetné az A és a H hangot? (Ezek a C-dúr skála olyan hangjai, amik nem fordultak elő az eddigi feldolgozásokban.) Ötleteidet összevetheted [a 8.1. részben](#) található, akkordkísérettel ellátott C-dúr skálával.

Ezekkel a kísérési módokkal bármilyen C-dúr hangnem lévő, módosított hangok nélküli dallamot fel lehet dolgozni!

Az eddigi feldolgozásokban látottaknál azonban sokkal több lehetőség van egy-egy dallamhang kíséretére: [a 6.3. részben](#) található C-dúr skála akkordkísérettel általánosságban, [a 8.1. rész](#) pedig konkrét fogásmódokkal is segít abban, hogy milyen lehetőségeink vannak egy-egy dallam egyszerű kíséretére.

5.2. Egyszerű harmóniavilágú feldolgozások F-dúrban

Virágéknál ég a világ

dobozi népdal

The image shows a musical score for a Dobozó népdal (Dobozó folk song) titled "Virágéknál ég a világ". The score is in F major (one flat) and 2/4 time. It consists of a melody line and a guitar tablature. The melody line starts on F4 and moves through C4, F4, B4, and F4. The guitar tablature shows fret numbers for the strings: 1-1-1-1, 1-3-0, 3-3-3-3, 3-1-0, 3, 1-1-0, 1-1-0, 2, 1-0, 3, 1-1-1.

A *Virágéknál ég a világ* kezdetű népdal F-dúrban van, egyszerű kísérettel. A 2/4-es ütemek hangsúlyos részén, az első negyedben szerepel csak akkord.

Érdeemes megfigyelni, hogy ugyanaz a dallamhang a környezettől függően más húron szerepel a tabulatúrában. A B hang ugyanis

- a 4. ütemben az E-húron,
- a 7. ütemben pedig az A-húron érhető el könnyebben az előtte lévő lefogási módok miatt (magas G-húros hangszeren alighanem a G-húron a legegyszerűbb megpengetni, hiszen ott kísérophangként előtte már úgyis lefogjuk).

A feldolgozás egyébként egyszerűsíthető:

- a harmadik ütem elején a G hangot üres húrokkal is kísérhetjük, „003x”-fogásban: ez egyszerűbb, ugyanakkor szegényesebb a hangzása, mivel az egyik kísérophang megegyezik a dallamhanggal
- a 4. ütem elején lévő C hangot „0003”-fogásmóddal is kísérhetjük, a B hangot pedig az A-húron is foghatjuk (ez esetben a feldolgozás összes B dallamhangját ugyanazon a húron játsszuk)

Virágéknál ég a világ

ukulele-feldolgozás: Joachim László

hangolás: GCEA / gCEA

dobozi népdal

F C

Vi - rá - gék - nál ég a vi - lág, sü - tik már a rán - tott bé - kát,

T
A
B

5 F B F

zi - me - zum, zi - me - zum, re - ce - fi - ce bum - bum - bum.

T
A
B

Bíró Marcsa odakapott,
békacombot ropogatott,
zimezum, zimezum,
recefice bumbumbum.

Puskás Gábor későn futott,
neki csak a füle jutott,
zimezum, zimezum,
recefice bumbumbum.

© Joachim László 2018

Jöjjetek, ó hívek / Adeste fideles

vitatott szerzőségű klasszikus karácsonyi ének
tradicionális szövegét fordította: Babits Mihály

A *Jöjjetek, ó hívek (Adeste fideles)* című karácsonyi ének F-dúrban van, néhány egyszerű harmónia kíséri a dallamot. (A hangnem három dúr akkordján kívül egyetlen G-dúr van benne). Az akkordok többnyire az ütemek első negyedében találhatók, íme a néhány kivétel:

- A 8. ütem közepén és a 19. ütem végén az állt a döntés háttérben, hogy úgy ítélt meg, hogy kár lenne kihagyni ezt a szép akkordot.
- A 20. ütem második felében lévő domináns szeptim akkord (C7) már a zárlat része (erről bővebben lásd [a 6.4. részt](#)). A 11. ütemben is ugyanez a feszültség-oldás történik, ugyanazzal a két akkorddal (C7-F).

Ha szeretnénk a hosszabb (legalább 2/4 értékű) hangok alatt is megtartani a dal lüktetését, akkor azt a dallamhang újbóli megpengetésével vagy finom ritmuspengetéssel is megtehetjük. Ez azonban mindössze csak egy lehetőség: ez a dal lüktetés külön kiemelése nélkül is jól szól.

Az ujjrendi javaslat több helyen speciális, érdemes megfontolni.

- Az egyik ilyen rész a 10. ütem, ahol az F-dúrt úgy érdemes lefogni, hogy az 1-es ujj (a mutatóujj) szabadon maradjon. Így a 11. ütem elején le tudja fogni az A-húron a B hangot, és közben az F-dúr F és A hangját sem kell felengedni ehhez, így az előző akkord szépen tud még szólni egy kicsit a B dallamhang alatt is.
- A 19. ütemben az F hangot részleges barréval javaslom lefogni. Ennek az az előnye, hogy utána minden gond nélkül lehet a B-dúrra váltani.

Jöjjetek, ó hívek / Adeste fideles

vitatott szerzőségű klasszikus karácsonyi ének
 tradicionális szövegét fordította: Babits Mihály

ukulele-feldolgozás: Joachim László
 hangolás: GCEA / gCEA

F C F

Jöj - je - tek, ó hí - vek di - a - dal - mas - kod - va. Jöj - je - tek, jöj -

TAB

C G C F C7 F C

je - tek Bet - le - hem - be! Meg - szü - le - tett az an - gya - lok ki -

TAB

F

rá - nya. Ó jöj - je - tek, i - mád - juk, ó jöj - je - tek, i -

TAB

C7 C B F C7 F

mád - juk, ó jöj - je - tek, i - mád - juk az U - rat!

TAB

© Joachim László 2018-2019

Auld Lang Syne / Jut még eszedbe, kedvesem

skót népdal

The image shows a musical score for the Scottish folk song 'Auld Lang Syne'. It is written in 4/4 time and consists of three systems of music. Each system includes a standard musical staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat), and a corresponding guitar tablature staff below it. Chord symbols (F, C, B) are placed above the musical staff. The tablature uses numbers 0-5 to indicate fret positions and includes symbols for natural harmonics (indicated by a vertical line) and bends (indicated by a vertical line with a downward arrow). The first system covers measures 1-5, the second system covers measures 6-11, and the third system covers measures 12-17. The piece concludes with a double bar line at the end of the 17th measure.

Az *Auld Lang Syne* (magyarul *Jut még eszedbe, kedvesem* kezdetű, Rossa Ernő által írt szöveggel is ismert) feldolgozása három változatban is elkészült: két változat F-dúr hangnemben, míg a harmadik C-dúrban szerepel. A dallam fent látható F-dúrban, e szöveg alatt pedig C-dúrban található. Az akkordok a 4/4-es ütemek főhangsúlyos (az első negyed) és mellékhangsúlyos részein (a harmadik negyed) vannak.

A néhány hosszabb (legalább 2/4 értékű) hangot érdemes több rövidebbre bontani, és nyújtott ritmusban játszani, hogy ilyenkor is megmaradjon a dal lüktetése.

Az ujjrend

- A feldolgozás első két, F-dúr hangnemben lévő változatában a 4. ütem végén (a „to” szónál) a C hangot érdemes nem az A-húron, hanem inkább az E-húron fogni: így könnyebb a fekvésváltás. Ez a váltás nem szakítja meg a hangzás folyamatosságát: bár a G-húron fogott A hang elhallgat, mikor felemeljük a húrról az ujjunkat, az üres C- és A-húr végig szól.
- Szintén az első két változatban, annak 14. ütemében C dallamhangot kísér az ütem elején F-dúr. Az első változatban teljes F-dúrt hallunk, viszont nehezebb a fekvésváltás. A második verzióban ezzel szemben hiányos az F-dúr (az A hang hiányzik, így szegényesebb a hangzás), ám könnyebb lefogni a szükséges hangokat. Látható, hogy mindkét megoldásnak megvan a maga előnye és hátránya, a feldolgozás két változatában bármelyik verzió használható.
- A harmadik, C-dúr hangnemben készített változat 13. ütemének végén a C hangot érdemes kisbarréval játszani, mivel így nem kell fekvést váltani az utána következő C-dúr lejátszásához.

A feldolgozás változatai

[Az 1. változatban](#) a pengetés mindig lefelé történik. A feldolgozás csak magas G-húros hangszeren játszható változatában ([2. változat](#)) viszont mindkét irányban történik pengetés, a dallam G hangjai ugyanis az üres G-húron szólalnak meg. Ennek előnye, hogy ebben az elrendezésben a G dallamhangok a kísérettel együtt teljes C-dúrt adnak ki (az 1. változatban hiányzik az E hang a C-dúrból, például a harmadik ütem elején). Nehézsége lehet, hogy eleinte igényelhet némi gyakorlást a jobb kéz számára, hogy a teljes C-dúrok pengetése között megtalálja az F hangot (a 3. ütemben a „be forgot” kifejezés közepén és a vele azonos dallamú helyeken), valamint a kétféle irányú pengetésnél oda kell figyelni arra, hogy a hangszín a lehető leghasonlóbb legyen. Akinek egyszerűbb, az az önállóan megszólaló G hangokat akár az üres G-húron is pengetheti.

A feldolgozás C-dúrban is elkészült ([3. változat](#)). Ez a változat csak mély G-húros ukulelén játszható el, és jól szemlélteti, hogy a hangnem hogyan függ össze azzal, hogy az egyes dallamhangokat hány húr kíséri (a hangnemválasztás általános szempontjairól lásd [a 3. részt](#), gyakorlati példát pedig a [Láttál-e már valaha](#) szemléltetése ad, a 4. részben). Ebben a feldolgozásban egyes helyeken több lehetőség közül választva lehet arról dönteni, hogy hány kísérohanga legyen a dallamnak. A C-dúrral kísért G dallamhangnál „543x”-fogásmódot láthatunk a feldolgozásban, ez „003x”-fogásmóddal helyettesíthető (ez utóbbit könnyebb lefogni, azonban így hiányos, szegényebb hangzású akkordot kapunk). Az C-dúrral kísért E hangot pedig általában „54xx”-fogásmóddal látjuk, a negyedi ütemet („000x”) kivéve. Ebben a kérdésben a hangszín egységére törekedtem (lefogott hangok mellett lefogott hangok, üres húron játszott hangok mellett üres húron játszott hangok legyenek). Így viszont feláldoztam a hangzás gazdagságát, hiszen míg 4. ütemben lévő „000x”-fogásmód a teljes C-dúr akkordot jelenti, addig az „54xx” esetében hiányzik a G hang a kíséretből.

Az *Auld Lang Syne* (*Jut még eszedbe, kedvesem*) dallama és akkordjai C-dúr hangnemben:

The image shows a musical score for the song "Auld Lang Syne" in C major, 4/4 time. It consists of three systems of music. Each system has a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#) and a 4/4 time signature. Above the staff are chord symbols: C, G, C, F in the first system; C, G, C, F, C, C, G in the second system; C, F, C, G, C, F, C in the third system. Below the staff is a guitar tablature (TAB) with six lines representing strings. The tablature includes fret numbers (0-3) and rhythmic markings (vertical lines and stems) corresponding to the notes in the staff. The piece ends with a double bar line.

Auld Lang Syne / Jut még eszedbe, kedvesem

1. változat

skót népdal

szöveg: egy skót népdal alapján Robert Burns

ukulele-feldolgozás: Joachim László

hangolás: GCEA / gCEA

The musical score is presented in four systems, each with a vocal line and a ukulele accompaniment line. The ukulele line includes chord diagrams for F, C, and B, and tablature with fret numbers and picking directions. The vocal line includes lyrics in both English and Hungarian.

System 1: Chords: F, C, F, B. Lyrics: Should auld ac-quain-tance be for-got, and ne-ver brought to mind? Should

System 2: Chords: F, C, F, B, F. Lyrics: auld ac-qain - tance be for-got and auld lang syne? For

System 3: Chords: F, C, F, B. Lyrics: auld lang syne, my dear, for auld lang syne. We'll

System 4: Chords: F, C, F, B, F. Lyrics: take a cup of kind - ness yet, for auld lang syne.

© Joachim László 2017-2020

Auld Lang Syne / Jut még eszedbe, kedvesem

2. változat

skót népdal

szöveg: egy skót népdal alapján Robert Burns

ukulele-feldolgozás: Joachim László

hangolás: GCEA

F C F B

Should auld ac-quain-tance be for-got and ne-ver brought to mind? Should

TAB

F C F B F

ould ac-quain-tance be for-got and auld lang syne? For

TAB

F C F B

ould lang syne, my dear, for auld lang syne. We'll

TAB

F C F B F

take a cup of kind-ness yet, for auld lang syne.

TAB

© Joachim László 2017-2020

Auld Lang Syne / Jut még eszedbe, kedvesem

skót népdal

3. változat

ukulele-feldolgozás: Joachim László

szöveg: egy skót népdal alapján Robert Burns

hangolás: gCEA

C G C F

Should auld ac-qain-tance be for-got and ne-ver brought to mind? Should

TAB

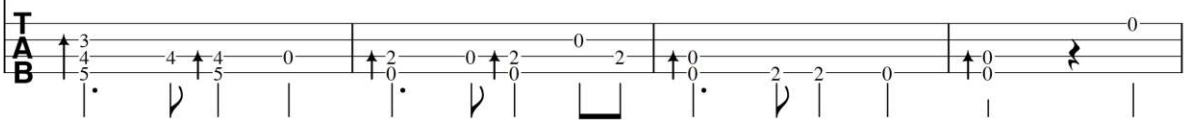
C G C C

6

auld ac-qaint-tance be for-got and auld lang syne? For

TAB

C G C F

10

auld lang syne, my dear, for auld lang syne. We'll

TAB

C G C C

14

take a cup of kind-ness yet, for auld lang syne.

TAB

© Joachim László 2018

Hangnemválasztás: hány hang kísér egy-egy dallamhangot?

Az [Auld lang syne](#) feldolgozásának C-dúrban, illetve F-dúrban lévő változataiból **általánosítani is lehet** egy kicsit arról, hogy a hangnemválasztás hogyan befolyásolja, **hogy egy-egy dallamhangot hány hang kísér.**

Ha C-dúrban dolgozunk fel olyan dallamot, aminek legmélyebb hangja a C hang (szolmizálva *dó*, a hangnem alaphangja), akkor

- nem ritkán csak egyetlen kísérő hang jelenik meg a dallam egyes hangjai mellett (az egész hangok közül a *C/dó* és a *D/ré* hangok kísérete ilyen). Ez nem ad annyira dús hangzást.
- Az E hangnál (szolmizálva: *mi*) és a nála magasabb hangoknál jelenhetnek meg legalább három különböző hangból álló valódi akkordok.

A C-dúr hangnemben lévő lehúzásos feldolgozások előnye, hogy

- az előjegyzés nélküli és az ukulele hangolásának is nagyon jól megfelelő C-dúrban jól láthatóak rajtuk a feldolgozások elkészítésének elvei (többek között ezért is szerepelnek ebben a könyvben),
- egyszerű megírni és eljátszani őket.
- Ha felső *dónál* (az A-húron játszott C hang) nincs magasabb hang a dallamban, akkor még fekvésváltásra sincs szükség az eljátszásukhoz, és ha a kíséretben is csak a C-dúr skála hangjai szerepelnek, akkor ráadásul barrézni sem kell a kíséret eljátszásához.

A C-dúr hangnemben lévő lehúzásos feldolgozások hátránya viszont, hogy ha a C hangnál mélyebb hangok is szerepelnek egy feldolgozásban, akkor magas G-s ukulelén nem lehet eljátszani. Ha azonban a C alatti G-nél mélyebb hang nincs benne, akkor a feldolgozást el lehet játszani mély G-húros ukulelén. Ha a C-nél mélyebb hangok hangsúlyos helyen lévő dallamhangok, akkor azzal azonban számolni kell, hogy ezeknek a hangoknak nem lesz kísérőhangjuk, hanem csak önállóan szólalhatnak meg. Ez az [Auld Lang Syne \(Jut még eszedbe, kedvesem\)](#) feldolgozásában nem nagy gond, mivel ezek a részek nem esnek az ütemek főhangsúlyos első negyedére, hanem „csak” a mellékhangsúlyos harmadik negyedre (lásd a 8. és a 16. ütemet).

Ha F-dúrban dolgozunk fel egy dalt, akkor jó, ha a dallam legmélyebb hangja a C hang, mivel így mély és magas G-húros ukulelén is játszható a feldolgozás. (Mély G-húros hangszeren természetesen ennél lejjebb, akár a mély G hangig is mehetünk.) A C hang ebben a hangnemben azonban már a *dó* alatti *szónak* felel meg, vagyis

- a C-dúrhoz képest nyertünk a dallamban fél oktávot lefelé. Az E hang, amely már valódi akkord részeként szólalhat meg, itt szolmizálva *tinek* felel meg (az egyetlen kísérőhang mellett megszólaltatható D és C hangok pedig *lának*, illetve *szónak*).
- amit lefelé megnyertünk, az felfelé viszont elvesztettük: ebben a hangnemben játszva már a *szónál* (az A-húron fogott C hang) magasabb hangok kísérésekor is szükség lehet fekvésváltásra. (Amellett, hogy egy bizonyos szintig egyénfüggő is, hogy ki meddig ér el a fogólapon fekvésváltás nélkül).

A hangnemválasztás további szempontjai ennek a könyvnek [a 3. részében](#) találhatóak, a négy könyv összes feldolgozásának hangnemenkénti listája pedig ennek a könyvnek [a 9.2. részében](#) van megadva.

Go, Tell It on the Mountain

spirituálé

♩ refrén F C F C F

9 versszakok F B F C F B F C F C C7D.S.

A *Go, tell it on the mountain* című spirituálé F-dúrban van, egyszerű kísérettel. Az első ütemben megadott ráütés (hammer-on) és elpengetés (pull-off) különleges kezdést ad a feldolgozásnak. (A ráütés, sőt akár mindkét technika ízlés szerint el is hagyható.) Az alábbiakban leírom az első két ütem menetét (hogy könnyebb legyen követni, megadom a dalszöveg adott részletét is):

1. Lefogjuk az F-dúrt az 1-es és 2-es ujjunkkal, és lehúzással megszólaltatjuk az akkordot („Go,”), majd megpengetjük az A-húrt („tell”).
2. A 4-es ujjunkkal ráütünk az E-húrra a harmadik bundnál (hammer-on, a kottában *h* betű jelöli), megszólaltatva egy G hangot („it”).
3. Ugyanazzal, vagyis a 4-es ujjunkkal elpengetjük az E-húrt (pull-off, a kottában *p* betű jelöli), így megszólaltatva egy F hangot („on”), hiszen az 1-es ujjunk továbbra is lefogja az F-dúrt.
4. A 3-as ujjunkkal ráütünk az C-húrra a második bundnál (hammer-on, a kottában *h* betű jelöli), megszólaltatva egy D hangot („the”).
5. Felemeljük a 3-as ujjunkat a C-húrról, és ezzel egy időben lehúzással megszólaltatjuk a G- és a C-húrt („moun-,”). Ezután pedig megszólaltatjuk az F hangot az E-húron („-tain”).

Többnyire az ütemek első negyedében van kíséret, de látunk példát arra is, amikor az adott ütem harmadik, illetve negyedik negyedében szerepel (például a 10. és a 16-17. ütemben).

A 11. és a 15. ütemben lévő F-dúrt a 2-es, a 3-as és a 4-es ujjal javaslom lefogni. Ezzel az ujjrenddel csak oda kell csúsztatni az 5. bundnál fogott B-dúr barréját, de nem kell átrendezni az összes ujjunkat a fogásváltáskor. Ez könnyebbé teszi a lejátszást és segít megőrizni a hangzás folyamatosságát.

A hosszabb hangokat ennél a feldolgozásnál is érdemes ritmizálni.

Go, Tell It on the Mountain

spirituálé - John W. Work

ukulele-feldolgozás: Joachim László

hangolás: GCEA / gCEA

refrén

F C F

Go, tell it on the moun - tain, o - ver the hill and ev - ery - where,

TAB

5

C F

go, tell it on the moun - tain that Je - sus Christ is born.

TAB

9 versszakok

B F C F

1. While shep - herds kept their wat - ching o'er si - lent flocks by night, be -

TAB

14

B F C F C C7 D.C.

hold, through - out the heav - ens there shone a ho - ly light.

TAB

2. The shepherds feared and trembled
when lo! above the earth
rang out the angel chorus
that hailed our Saviour's birth. Refrén.

3. Down in a lowly manger
our humble Christ was born,
and God sent us salvation,
that blessed Christmas morn. Refrén.

© Joachim László 2018

5.3. Összetettebb harmóniavilágú feldolgozások

Veni, veni, Emmanuel/ Jöjj el, jöjj el, Emmánuel

adventi ének

Dm Gm F Dm B C Dm Gm Dm C

11 Am7 Dm Gm F C Dm Am Gm F Dm B C Dm

A *Veni, veni, Emmanuel* többféle magyar szöveggel is létezik, ezek egyike Szedő Dénes *Jöjj el, jöjj el, Emmánuel* című fordítása. Az adventi ének feldolgozása az eddig látottaknál összetettebb harmóniavilágú: a D-moll hangnem három dúr és három moll akkordját tartalmazza, sőt még egy A-moll szeptim is található benne. (Azt, hogy egy moll dallamot milyen akkordokkal érdemes kíséreni, a harmadik könyv 5. része mutatja be és gyakoroltatja.)

Látható, hogy a kíséret jellemzően a 4/4-es lüktetésű ütemek első és/vagy a harmadik negyedére, vagyis a fő- és a mellékhangsúlyos helyre esik. Ez alól csupán a dallam csúcspontján, a 13-14. ütemben van kivétel. A „Gaude!” (’Örülj!’) szövegű részekben az ütemek negyedik negyedében is szerepel kíséret, így az egymás után következő azonos dallamhangok is harmóniák részeként, méghozzá eltérő akkordok részeként szólalnak meg.

Ez a feldolgozás jó példáját adja annak, hogy az ujjrendnél mennyire fontos a kontextus: a D-moll javasolt ujjrendje például az 5. ütemben szokatlan módon van megadva (az A hangot a G-húron nem a megszokott 2-es, hanem a 3-as ujj fogja le). Ennek oka, hogy a D-moll utáni B-dúr lefogásához csupán el kell csúsztatni a 3-as ujjat a G-húron a 3. bundra. A megfelelő ujjrend kialakításához itt különösen is fontos kihasználni a szüneteket és az üres húrokat: ezek időt adnak az ujjak átrendezésére. Például a második ütem végén lévő üres A-húr megpengetése alatt érdemes felkészülni a harmadik ütem elején megadott G-moll lefogására.

Veni, veni Emmanuel / Jöjj el, jöjj el, Emmánuel

ukulelefeldolgozás: Joachim László

hangolás: GCEA / gCEA

adventi ének

Dm Gm F Dm B C Dm

Ve - ni, ve - ni, Em - ma - nu - el, cap - ti - vum sol - ve Is - ra - el, qui

Gm Dm C Am7 Dm Gm F

8 ge - mit in ex - si - li - o, pri - va - tus De - i Fi - li - o. Gau -

C Dm Am Gm F Dm B C Dm

14 de! Gau - de! Em - ma - nu - el, nas - ce - tur pro te Is - ra - el.

© Joachim László 2019

Bölcsődal / Wiegenlied

Johannes Brahms

A *Bölcsődal (Wiegenlied)* feldolgozása megmutatja, hogy a lehúzás módszerét bontással is lehet kombinálni. A bontástól nem kell megijedni: aki még nem tanulta bontáshoz szükséges finommozgásokat, az ezt a bontást nyugodtan játszhatja ugyanúgy, mint amikor önálló dallamhangokat játszik (akár végig hüvelykujjal).

A bontás a dallamhangok és egyetlen kísézőhang közötti váltakoztatással, csak két húr között történik a 11-12. ütemben, míg teljes akkordok hangjai szólalnak meg egyesével (három húr) a 10. ütemben. A bontás egyrészt díszíti a dallamot, másrészt pedig dinamikát is kölcsönöz a 10-14. ütemnek. (Az eredeti műben ennél a résznél többször is hosszan kitartott hangok szerepelnek, amelyeket egy pengetős hangszer nem tud olyan időtartamon át egyenletesen megszólaltatni: ebben is segít a bontás.) Ebben a feldolgozásban meg lehet tapasztalni, hogy a bontás mennyire más jelleget tud adni egy dallamnak, mint a tisztán lehúzással történő feldolgozás.

A *Bölcsődal* feldolgozása a dal eredeti hangnemében, Esz-dúrban van, ezzel is illusztrálva, hogy bár az eddigi feldolgozások hangnemei, a C-dúr és az F-dúr nagyon egyszerű feldolgozások elkészítését is lehetővé teszik, természetesen más hangnemben is lehet lehúzásos feldolgozást készíteni. A feldolgozást ugyanakkor elkészíteni és eljátszani is könnyebb C-dúrban. Az Esz-dúrban megadott feldolgozást követően C-dúrban is megtalálható a *Bölcsődal* dallama és akkordmenete, a feldolgozás Esz-dúrból C-dúrba történő átdolgozása ugyanis [a következő javasolt feladat](#). (A C-dúr hangnemben lévő feldolgozás [a 7.2. részben](#), mintamegoldásként szerepel. Aki eleve C-dúrban szeretné játszani, az ott megtalálja.) A feldolgozás a dallam legtöbb pontján a mű eredeti akkordjait követi, de nem mindenhol. (A feldolgozásban használt akkordmenetet adtam meg a dallamhoz.)

Ez a feldolgozás az eddigiéknél egy picit összetettebb harmóniavilágú, és benne a korábban látottaknál kicsit nehezebb fogások is találhatóak. A fogásmódra és a javasolt ujjrendre néhány helyen különösen is érdemes odafigyelni, de most három, a kottában nem jelölt trükkre hívnám fel a figyelmet.

- A 3. ütem végén, amikor a G hangot 1-es ujjal, a B hangot pedig a 3-as ujjunkkal játszunk, akkor fontos a súlyt is áttenni a 3-as ujjra, illetve az 1-es ujjat felemelni. Így ugyanis gördülékenyen és időben le tudjuk tenni a barrét a 3. bundra.

- Amikor a 8. ütemben az Esz major szeptim után C, majd B hangot játszunk, akkor a B hang lefogásával egyidőben érdemes letenni az ujjunkat (szintén az E-húrra, annak 4. bundjára). Ezen az ujjon utána el tudjuk egy kicsit fordítani a kezünket, és lefogni a B-szeptimhez szükséges hangot is.
- Amikor a 16. ütemben a 4-es ujjal (kisujj) lefogjuk a B hangot az E-húron, akkor érdemes a 3-as (gyűrűs) ujjunkat felemelni a G-húrról, hogy a következő két elpengetéshez (pull-off, a kottában *p* betű jelöli) nagyobb „lendületet” tudjuk venni. A kettes ujjunkat ugyanakkor pedig érdemes lent tartani, hiszen a kettős elpengetésnél lent kell lennie a húron.

Aki mély G-húros hangszeren játssza a feldolgozást, az a tizenegyedik, tizenharmadik és tizenötödik ütem elején megjelenő Esz-dúrt nemcsak üres G-húrral játszhatja, hanem ha szeretne, akkor lefoghat egy B hangot a G-húr harmadik bundjánál. Ennek előnye és hátránya is van a hangzás szempontjából:

- az előnye, hogy így nem lesz több, mint egy oktáv különbség a G és a B között (ami a G hangot üres mély G-húron játszva így lenne, és ami szokatlanul hangozna)
- a hátránya pedig az, hogy a „336x”-fogásmódú Esz-dúr hiányos: ismétlődik benne a B hang, a G pedig nem jelenik meg.

Bölcsődal / Wiegenlied

Johannes Brahms

ukulele-feldolgozás: Joachim László
hangolás: GCEA / gCEA

Chord diagrams and fingering for the first system (measures 1-5):

- Measure 1: Gm (3-2-3), Eb (3-3-0)
- Measure 2: Gm (3-2-3), Eb (3-3-0)
- Measure 3: Gm (3-2-3), Eb (3-3-0)
- Measure 4: Eb (3-3-0), Eb (3-3-0)
- Measure 5: Eb (3-3-0), Ab (3-4-6)

Chord diagrams and fingering for the second system (measures 6-11):

- Measure 6: Ab (3-4-6), Ab (3-4-6)
- Measure 7: Ebmaj7 (3-4-6), B7 (3-4-6)
- Measure 8: Eb (3-3-0), Ab (3-4-6)
- Measure 9: Ab (3-4-6), Eb (3-3-0)
- Measure 10: Ab (3-4-6), Eb (3-3-0)
- Measure 11: Eb (3-3-0), Eb (3-3-0)

Chord diagrams and fingering for the third system (measures 12-17):

- Measure 12: Ab (3-4-6), Eb (3-3-0)
- Measure 13: Ab (3-4-6), Eb (3-3-0)
- Measure 14: Ab (3-4-6), Eb (3-3-0)
- Measure 15: Eb (3-3-0), Ab (3-4-6)
- Measure 16: Ab (3-4-6), B7 (3-4-6)
- Measure 17: Eb (3-3-0), Eb (3-3-0)

© Joachim László 2018-2019

Feladat: készítsd el a *Bölcsődal / Wiegenlied* feldolgozását C-dúr hangnemben az előző, Esz-dúrban készült feldolgozás alapján!

Ha le is írod, akkor jó figyelni rá, hogy később is javítható legyen: érdemes ceruzával vagy kottázó programmal írni. Aki kézzel írná le a feldolgozását, e könyv [feldolgozásokészítő feladatát](#) (ez az *Indulj, szép égi szekér* című dal feldolgozása) követő oldalon talál [egy üres kotta- és tabulatúra-lapot](#). Ezt az oldalt fénymásolhatja le a nyomtatott könyvből vagy nyomtathatja ki az e-könyvből a szükséges példányszámban a sorozat valamennyi feldolgozásokészítő feladata céljára.

Íme a dallam C-dúrban:

Bölcsődal / Wiegenlied

Johannes Brahms

Em C Em C C F F F Cmaj7 G7

9 C F C F C F C F p p G C

A feladat mintamegoldása [e könyv 7.2. részében](#) található.

A feladat megoldásához mintát jelenthetnek az [Auld Lang Syne \(Jut még eszedbe, kedvesem\)](#) feldolgozásának kétféle hangnemben is elkészült változatai.

A feldolgozás megalkotásában segíthet [az akkordkisérettel ellátott C-dúr skála](#) és a [fogástáblák](#), amelyek ennek a könyvnek a végén, a 8. részben található. (Ebben a könyvben csak a dúr és a dúr szeptim akkordok fogásmódja található meg, a többi akkordtípus fogásmódját ezért a fenti kottában megadtam. A moll akkordok fogásmódja egyébként a 2-4. könyvben, a dúr szeptim akkordok fogásmódja pedig a negyedik könyvben található meg.)

Meseautóban

a Meseautó című filmből

Márkus Alfréd zenéje

intro

Gm7 F#o7 Gm F A7 Dm Gm C7 F Bm F

TAB

10 a dal

Gm Eb Eo F F6 F+ F D+ G7 C7

TAB

17 F Gm Eb Eo F F6 F+ F D+ G7

TAB

24 Em C7 C7sus4 C7 F Ao7 Gm7sus4 C7 F A7

TAB

33 B D Gm Eo F Dm G2 G7

41 C7 Gm Eb Eo F Ao7 Gm7sus4 C7 F F9

49 B D7 Gm7 F#o7 Gm F A7 Dm Gm C7 F Bm F

Az eredeti dal és a feldolgozás

A *Meseautóban* című dal feldolgozása tisztán a lehúzás módszerével készült (nincs benne bontás), és egyébként újabb szintbeli ugrást jelent az eddigi feldolgozásokhoz képest: bemutatja, hogy nem csak egyszerűbb dalok dolgozhatók fel az ebben a könyvben tárgyalt módszerrel. Ez az eljátszás nehézsége és a hangzás szempontjából egyaránt jóval összetettebb feldolgozás, mint az eddigiek, a harmóniavilága kimondottan változatos, és többek között ez is adja a dal sajátos hangulatát (a hangnemen kívüli akkordok használatáról a negyedik könyvben lehet olvasni). [Az előző, Esz-dúr hangnemben lévő feldolgozás](#) után most visszatérünk a könyvben gyakoribb F-dúr hangnemhez: emiatt könnyen megfigyelhető a kontraszt az ugyanebben a hangnemben szereplő, egyszerű kíséretű feldolgozásokkal. Ennek a keringőnek az eredeti hangneme is egyébként F-dúr (ez szerepel a kottában, az 1934-es filmben pedig többször is elhangzik a dal, bár nem mindig pontosan ugyanabban a hangmagasságban).

A kíséretben alapvetően a dal eredeti akkordjai szerepelnek, a sűrű akkordmenetet azonban ritkítottam. Csak ott módosítottam akkordon, ahol ugyanolyan akkord került volna egymás mellé amiatt, hogy a köztük lévő akkordokat elhagytam (a 35. és a 36. ütem elején mindkét helyen G-moll lenne, köztük pedig D-szeptim, itt a 36. ütem elejére E-szűkített akkord került). Az akkordjelzések a dallamhang és a kíséret által együttesen kiadott pillanatnyi hangzást jelölik. Ez segíthet visszakeresni egy-egy hangzás nevét, ami hasznos lehet azoknak, akik a feldolgozás során ismerkednek azzal, hogyan is hangoznak bizonyos akkordtípusok (például a szűkített szeptim akkord).

A mély G-húr

A feldolgozás mély G-húros ukulelén készült. A dallam alapvetően (két H hang kivételével) magas G-húros hangszereken is megszólaltatható, és a tabulatúra is (a két H hangot kivéve) magas G-s hangolású hangszereken is eljátszható módon tartalmazza a feldolgozást. A magas G-húros hangszerekek számára javasolt módosításokról lásd a kotta első oldalán szereplő megjegyzést.

Aki viszont mély G-húros ukulelén játssza a feldolgozást, annak néhol lehetősége van a hangzás javítására vagy az ujjrend egyszerűsítésére. Az ábrán

23 G7 Em C7 C7sus4 C7

sét, kö-szö - nöm, kö-szö - nöm. Me-se
vább, ezt a szép nagy cso - dát.

mutatott megoldás előnyei: a 24. ütem elején lévő E-mollt az akkord valamennyi hangját megszólaltatva lehet játszani, a 25-26. ütemben pedig nem kell a bal kéznek elfordulnia.

A bal kéz

A bal kéz számára több sajátosabb megoldás is van a feldolgozásban:

- Ilyen a csúsztatás (az 1., a 24., a 26. és a 34. ütemben, valamint a velük azonos részekben).
- Szintén sajátos megoldás, amikor a G- és a C-húron kell részleges barrét fogni (a 2. és az 51. ütemben lévő G-moll szeptim akkordban, valamint a 41. ütem végén lévő Esz-dúr nál a 2-es, azaz középső ujjal).
- A 25-26. ütemben a 2-es ujjon elfordul a kezünk, miközben fogást váltunk.

Az ujjrendre ebben a feldolgozásban különösen is érdemes figyelni (ezzel együtt természetesen felülbíráható), mert jó néhány helyen könnyíti meg jelentősen vagy akár teszi lehetségessé, hogy a dallamot csak a szükséges helyeken megtörve lehessen eljátszani a feldolgozást. Sokat segít, ha pontosan megtervezzük, hogy mely ujjainkat mikor engedjük fel a húrról és mikor váltunk fogást.

A jobb kéz

A harmóniakat együttpengetéssel és lehúzással is játszhatjuk. Együttpengetésnél azonban a magas G-húros hangszerek esetében különösen is érdemes figyelni a dallamhang kiemelésére, mivel a kísérőhangok egy része az ilyen hangszereken magasabb a dallam adott hangjánál, és így egyenletes együttpengetésnél nem mindig a dallamhang csengene ki. A mély G-húros ukulelén mindenhol a dallamhang a legmagasabb (a kottában is így szerepelnek a hangok: emiatt szépen végig lehet követni a dallamot). A dallam kiemelése így a mély G-s ukulelén technikailag egyszerűbb, és természetesen az ilyen hangszereken játszva is alapvető jelentőségű.

Ha a dal 3/4-es lüktetését minél inkább meg szeretnénk jeleníteni, akkor a két- vagy háromnegyed hosszúságú hangokat ritmizálnunk kell.

A feldolgozáshoz kapcsolódó kérdések

- Hol szerepelnek akkordok és hol nem? (Egyenletes, hogy a 3/4-es lüktetés melyik részére esnek? Vagy láthatók tendenciák? Ha láthatóak, de nem egészen általánosak, akkor milyen érzetet kelt, amikor valahol nem érvényesülnek?)
- Egy-egy akkord után melyik húron folytatódik a dallam?
 - Ennek megválasztásában az a fő szempont, hogy minél könnyebben eljátszható legyen a feldolgozás. Például a 48. ütemben a „233x” fogásban fogott F9 után egy E és egy F hang jön, majd pedig az 5. bundnál fogott B-dúr következik. Ha

a közbülső két hangot üres E-húron, illetve a C-húr 5. bundját barrézva fogjuk, azzal nagymértékben megkönnyítjük a bal kéz feladatát. Az üres húrral ugyanis időt nyerünk az új pozíció megtalálásához, az F hang utáni B-dúrhoz pedig már nem is kell fekvést váltani.

- Magas G-s hangolás esetén érdemes valahol inkább a G-húron folytatni a dallamot ahhoz képest, mint ahogy az itteni (mély és magas G-húros hangszeren is működő) tabulatúrában meg van adva?
- Egy-egy dallamhangot milyen akkordok kísérnek a feldolgozás egyes pontjain? Például milyen akkordok kísérik a dallam A vagy G hangjait? (ahol szerepel kíséret)
- Mennyi és milyen helyeken változik meg azonos dallamhang alatt a kíséret? (lásd például a 49-50. ütemben a D dallamhang alatt történő B-dúrról D-szeptimre váltást) Az ilyen váltások nagyban hozzájárulnak a harmóniavilág változatosságához.
- Milyen érzetet kelt, amikor egy akkordmenetben csupán az egyik húron változik a hang?
 - Erre találunk példát a 13-14. ütemben, ahol az F – F6 – F+ – F akkordmenetben az E-húron lefelé lépegetve F, D, Cisz, majd C következik.
 - Egy másik példa erre a jelenségre a 41-42. ütemben található, itt a C7 – Gm – Eb – Eo akkordmenetben a C húron felfelé lépegetve C, D, Esz, majd E hang következik egymás után.

18

Gm Eb Eo F F6 F+

Ma mo - so - lyog az ég, ma min - den o - lyan szép,
Nem éb - re - dek fel még, kö - nyör - göm, ó, nagy ég.

22

F D+ G7 Em C7

a sors - nak e me - sét, kö - szö - nöm, kö - szö - nöm.
hadd ál - mod - jam to - vább, ezt a szép nagy cso - dát.

26

C7sus4 C7 F Ao7 Gm7sus4 C7 F

Me - se - au - tó - ban szín - e - züst er - dők so - rán re - pü - lünk a szí -

32

A7 B D Gm Eo

vünk ta - va - szán. A - rany or - szág - út csil - lo - gó

37

F Dm G2 G7 C7 Gm Eb

gyé - mánt - po - rán re - pü - lünk a me - sék ko - csi - ján.

42

Eo F Ao7 Gm7sus4 C7 F

Fennaz ég - ben az an - gya - lok vigyáz - nak ránk, és a sors fog - ja

48

F9 B D7 Gm7 F#o7 Gm

tán a vo - lánt. Csu - pa bol - dog - ság vár ez - u -

53

F A7 Dm Gm C7 F Bm F

tán rád és rám a me - sék me - se - szép ko - csi - ján.

© Joachim László 2018-2020

Feladat: készíts feldolgozást! (*Indulj, szép égi szekér / Swing low, sweet chariot*)

Készítsd el az *Indulj, szép égi szekér (Swing low, sweet chariot)* című spirituálé feldolgozását lehúzással, F-dúrban!

Ha le is írod, akkor érdemes figyelni rá, hogy később is javítható legyen: érdemes ceruzával vagy kottázó programmal írni. A következő oldalon az *Indulj, szép égi szekér* dallama és javasolt akkordmenete található, az azt követő oldalon pedig [egy üres kotta- és tabulatúra-lap](#) szerepel. Aki kézzel írta le a feldolgozását, ezt az üres oldalt fénymásolhatja le a nyomtatott könyvből vagy nyomtathatja ki az e-könyvből. (Nem érdemes ebben a könyvben teleírni, mivel a sorozat többi feldolgozáskészítő feladatai is erre az egyetlen oldalra utalnak.)

Ami meg van adva:

- a dallam
- a hangnem
- a javasolt akkordok

Amit el kell dönteni:

- hol legyen önálló dallamhang, és hol legyen kíséret
- megmaradjanak-e a javasolt akkordok, és ha igen, akkor hogyan érdemes őket lefogni
- ha valahol ne maradjanak meg, akkor ott milyen akkordok milyen lefogási móddal legyenek helyettük

A dal ritmuspengetéssel történő feldolgozását meg lehet találni a második könyvben (igény szerint meg lehet nézni), a feladat egy lehetséges változata pedig meg van adva [a 7.3. részben](#). A feldolgozás megalkotásában segíthet [az akkordkísérettel ellátott F-dúr skála](#) és a [fogástáblák](#), amelyek ennek a könyvnek a végén, a 8. részben találhatók.

További inspirációt jelenthet például a [Go, Tell It on the Mountain](#) című spirituálé feldolgozása lehúzással.

Indulj, szép égi szekér / Swing Low, Sweet Chariot

a feladathoz

spirituálé
magyar szöveg: ismeretlen

F C

In - dulj, szép é - gi sze-kér, ha - za - fe - lé ve - zet egy út. In —

TAB

6 F C F

dulj, szép é - gi sze-kér, ha - za - fe - lé ve - zet egy út. Majd
Jó

TAB

10 C

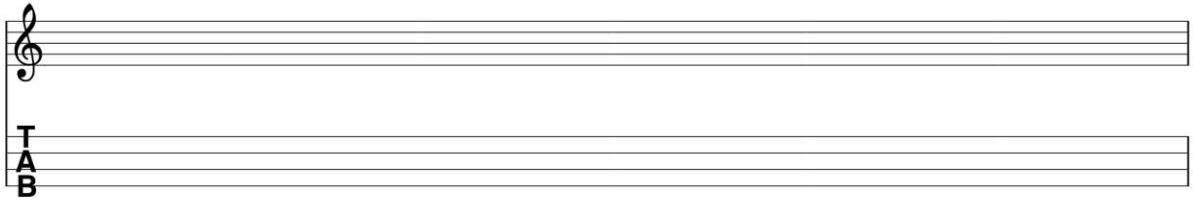
meg-hal - lom ott a hul-lám - zó fo-lyón, ha - za - fe - lé ve - zet egy út. Az
test - vé - rem, meg-kér - lek, te fogd a ke - zem, Az

TAB

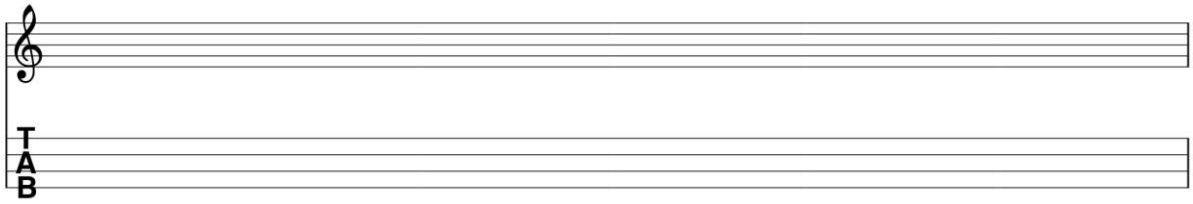
14 F C F

an - gyal - kó - rus ün - ne - pel - ve szől — ha - za - fe - lé ve - zet egy út.
é - gi hin - tó o - da - ro - bog ve - lem.

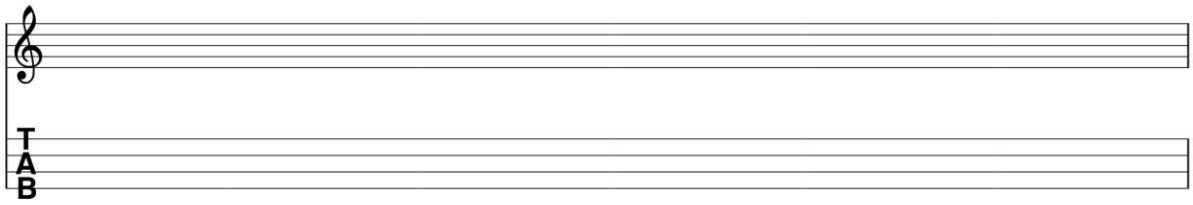
TAB

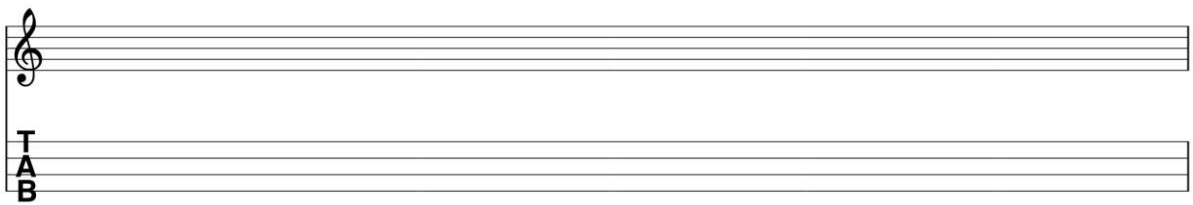
A musical staff system consisting of two horizontal lines. The top line is a five-line staff with a treble clef symbol at the beginning. The bottom line is a five-line staff with the letters 'T', 'A', and 'B' stacked vertically at the beginning, indicating it is a guitar tablature staff.

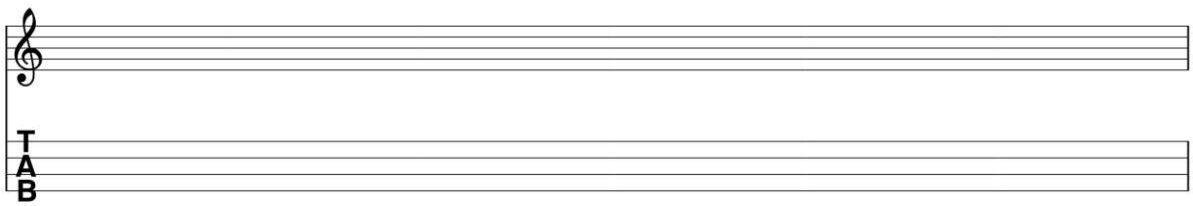
A musical staff system consisting of two horizontal lines. The top line is a five-line staff with a treble clef symbol at the beginning. The bottom line is a five-line staff with the letters 'T', 'A', and 'B' stacked vertically at the beginning, indicating it is a guitar tablature staff.

A musical staff system consisting of two horizontal lines. The top line is a five-line staff with a treble clef symbol at the beginning. The bottom line is a five-line staff with the letters 'T', 'A', and 'B' stacked vertically at the beginning, indicating it is a guitar tablature staff.

A musical staff system consisting of two horizontal lines. The top line is a five-line staff with a treble clef symbol at the beginning. The bottom line is a five-line staff with the letters 'T', 'A', and 'B' stacked vertically at the beginning, indicating it is a guitar tablature staff.

A musical staff system consisting of two horizontal lines. The top line is a five-line staff with a treble clef symbol at the beginning. The bottom line is a five-line staff with the letters 'T', 'A', and 'B' stacked vertically at the beginning, indicating it is a guitar tablature staff.

6. Milyen akkordokkal kísérjük dallamot ukulelén? 1. Dúr dallamok kísérése legfeljebb három dúr akkorddal (és domináns szeptimmel)

Egy-egy dallamot számtalan akkordmenettel lehet kísérni. A következőkben olyan szempontok találhatóak, amik segíthetnek elindulni a dallamok kísérésében (előre megírt vagy akár improvizatív módon). Ez pedig egy olyan készség, ami egyaránt segít akkor,

- ha nem ismerjük az adott dallam kíséretét vagy akár nincs is kísérete,
- ha az ismert kíséret nem teljesen felel meg zenei ízlésünknek, vagy
- ha egyszerűsíteni szeretnénk egy akkordmenet (amíg megtanuljuk, hogyan fogjuk le az eredeti akkordokat, és hogyan váltsunk közöttük).

Az itt leírt szempontok legfeljebb egyfajta kiindulást jelenthetnek, hiszen kíséretet létrehozni számtalan módon lehet, a harmonizálás nem is foglalható pontos szabályokba.

Aki inkább a kezével kísérletezgetve szeret az akkordok közül válogatni, az sok lehetőséget talál [a fogásmódról szóló 8. részben](#), de az elméletibb részek is számtalan ötletet és szempontot vetnek fel. Ahogy pedig a könyv egészére, úgy erre a fejezetre is igaz, hogy a leírt dolgok közül **mindenki tudása és ízlése szerint használhatja azokat a lehetőségeket, amelyeket jónak talál.**

6.1. Miből induljunk ki?

Néhány kérdést érdemes tisztázni, mielőtt belevágunk egy kíséret megalkotásába vagy átalakításába:

- **Mi a dallam hangneme?** (Mi az eredeti hangnem, illetve milyen hangnemben szeretném játszani, énekelni?) Itt több szempont is felmerülhet például:
 - könnyen el tudjuk játszani ukulelén (bár elsősorban abból érdemes kiindulni, hogy mit szeretnénk hallani, ez is fontos szempont),
 - együtt tudjunk játszani felvétellel vagy más hangszerekkel,
 - ki tudjuk énekelni a dallam legmélyebb és legmagasabb hangjait is (és ha másokkal együtt éneklünk, akkor lehetőleg ők is).(Az instrumentális feldolgozás speciális szempontjai [a 3. részben](#) találhatóak.)
- **Milyen hangokból építkezik a dallam?** (Milyen skálát adnak ki a dallam hangjai? Vannak-e benne hangnemen kívül eső hangok?) **Szeretnénk-e kísérőszólamot is figyelembe venni?** (A kísérőszólam figyelembevételéről lásd a negyedik könyv 4.2. részét, benne többek között az *Örömóda* és az *El condor pasa* feldolgozásával.)
- A dallamot hány és milyen jellegű akkorddal szeretnénk kísérni? **Egyszerűbb vagy inkább érdekesebb jellegű kíséretet szeretnénk?** Inkább konzonáns vagy inkább disszonáns jellegű akkordokat szeretnénk használni? Számít **a stílus?** (a dzsesszhez például gyakran más típusú akkordok illenek, mint a pop- vagy a népzenehez) Az összetettebb, többféle akkordot használó kísérekhez a negyedik könyvben található szempontok.
- **Milyen sűrűn szeretnénk akkordváltásokat?** (Ütemenként egy vagy két akkord legyen, netán több ütemenként egy, esetleg egyes részeken minden hanghoz új akkord következzen?) Végig azonos gyakorisággal következzenek az akkordok? Ha nem: a dallam mely részeinél milyen akkordsűrűség szükséges, milyen ritmusát szeretnénk az akkordváltásoknak? (harmonic rhythm) **A ritmus** hogyan befolyásolja a lehetőségeinket?

6.2. Dallamok kísérése: a hangzás jellege

Itt és a következő három könyv *Milyen akkordokkal kísérjünk dallamot ukulelén?* című részeiben is elsősorban olyan kíséretekről lesz szó, amelyekben az akkordok tartalmazzák a [dallam „lényegesebb” hangjait](#). Természetesen azonban másképp is lehet egy-egy dallamot kísérni.

Amikor csak egy-egy szempontról olvasunk következő részekben, akkor is fontos egyszerre figyelembe venni a „függőleges” és a „vízszintes” szerkesztést:

- Milyen akkorddal szeretném kísérni a dallam adott részét? („függőleges”)
- Milyen akkordok hangzanak jól egymás után? („vízszintes”)

Az itt következő szempontok **csupán tendenciák**, nem foglalható szabályokba, hogyan érdemes harmonizálni egy-egy dallamot. Fontos mindig kipróbálni az ötleteinket és a hallásunk, zenei érzékünk alapján meghozni a döntéseket. Emellett pedig arra is figyelni kell, hogy az adott akkordokat milyen fogásmóddal és ujjrenddel tudjuk lejátszani (azonnal vagy némi gyakorlás után), hiszen bár az a leglényegesebb, hogy milyen hangzást szeretnénk, az is fontos, hogy ne legyen lehetetlen vagy túl nehéz lejátszani, amit elképzelünk. A fogásmódok és az ujjrend szempontjairól lásd [a 2. részt](#), a dúr és a dúr szeptim akkordok fogásmódjai pedig [a 8.2. részben](#) találhatóak (más akkordtípusok fogásmódjai a sorozat egyes könyveinek végén vannak megadva).

6.3. Harmóniák a hangnem hangjaiból: a három dúr akkord és a dúr szeptim

Első lépésként azt nézzük meg, mit jelent, hogy egy akkord a hangnem része. A hangnemeknek van egy alapskálájuk, a C-dúr hangnem alapskálája látható az ábra első ütemében.

A skála hangjaiból pedig létrehozhatók az adott hangnem alapakkordjai:

C Dm Em F G Am Ho
I IIIm IIIIm IV V VIIm VIIo

- ha egy hanggal (például a C-vel) együtt játszunk a skálában felfelé haladva utána kettővel, majd pedig további kettővel később következő hangokat (a C után ezek az E és a G hang), akkor kapunk egy C alapú akkordot, aminek minden hangja a hangnem része.
- A hangok közötti távolságok eldöntik, hogy az így kapott hangzat milyen jellegű akkord lesz (dúr, moll vagy szűkített, erről lásd a bekezdés végén lévő táblázatot). Mivel a C és az E között négy félhang (egy nagy terc) a távolság, az E és a G között pedig három (kis terc), ezért ez egy dúr akkord lesz. Ha C, E és G hangot játszunk együtt, akkor az mindig C-dúrt ad ki, akkor is, ha más sorrendben játszunk a hangokat, vagy ha oktávval magasabb vagy mélyebb változataikat játszunk.
- Ha a skála többi hangjával együtt játszunk a kettővel, illetve négyvel későbbi hangokat, akkor az iménti ábra második ütemében látható akkordokat kapjuk. Ezeket sorba rendezve tulajdonképpen egy akkordkíséréssel ellátott skálát kapunk (harmonized scale). Ezek a harmóniák a C-dúr hangnem alapakkordjai, a C-dúr skála hangjaira épülő dúr és moll akkordok, valamint a H hangra épülő, nagyon ritkán használt szűkített akkord.
- Római számokkal szokták jelölni (ezek láthatók a kottasor alatt), hogy a hangnem hányadik fokát jelenti az adott akkord. A C-dúr hangnem akkordjai a római számok segítségével általánosíthatók.
- Egy hangnem három dúr akkordja ez alapján mindig az első, a negyedik és az ötödik fok (C-dúr hangnemben a C-dúr, az F-dúr és a G-dúr). Az egyes fokokhoz tartozó hangokat is hasznos lehet előbb vagy utóbb megjegyezni (megszámozva a skála hangjait

vagy a szolmizálva őket): az első fok hangjai a *dó-mi-szó*, illetve 1-3-5, a negyediké a *fá-lá-dó*, illetve 4-6-1, az ötödik pedig a *szó-ti-ré* / 5-7-2.

- Ha nem csak három, hanem négy hangból szeretnénk akkordot építeni, akkor a leggyakrabban használt lehetőségként a **kis szeptimet** szokták még hozzávenni a skála egyes hangjain épült hármashangzatokhoz. (A „szeptim” szón a továbbiakban a kis szeptimet értem.) Ha ezt kipróbáljuk a három dúr akkorddal (mivel most rájuk fókuszálunk), akkor azt látjuk, hogy egyedül az V. fok dúr akkordjára építhetünk rá úgy szeptimet, hogy a negyedik hang is a hangnem része legyen: a G-dúrra épülő szeptim egy F. (A C-dúr szeptimje B, az F-dúré pedig Esz lenne, amely hangok nem részei a C-dúr hangnem alapskálájának.)

az akkord típusa	az akkord hangjainak távolsága	a hangok helye az akkord alaphangjától induló dúrskálában	a példaakkord jelölése	a példaakkord hangjai
dúr	4 félhang, 3 félhang	1 – 3 – 5	C	C – E – G
			G	G – H – D
moll	3 félhang, 4 félhang	1 - 3b – 5	Cm	C – Esz – G
			Am	A – C – E
szűkített	3 félhang, 3 félhang	1 – 3b – 5b	Co vagy Cdim	C – Esz – Gesz
			Ho vagy Hdim	H – D – F
szeptim	4 félhang, 3 félhang, 3 félhang	1 – 3 – 5 – 7b	C7 vagy Cdom7	C – E – G – B
			G7 vagy Gdom7	G – H – D – F

Az alábbi ábra azt mutatja meg C-dúr hangnemben (és a kottasor alatt római számokkal általánosítva is), hogy egy dúr dallam egyes hangjai a C-dúr hangnem mely dúr akkordjaiban szerepelnek, vagyis hogy **a dallam egy-egy hangját milyen dúr akkordokkal tudjuk konzonánsan kíséreni**. (A dúr szeptim akkordot is feltüntettem az ábrán.) Az akkordok itt olyan elrendezésben szerepelnek, hogy a legmélyebb hangjuk az adott dallamhang legyen, de természetesen a bennük lévő hangok bármely más sorrendje esetén is alkalmasak az adott hang kísérésére.

C F G G7 C F G7 G C G7 F G G7

dó I IV ré V V7 mi I fá IV V7 szó V I V7 lá IV ti V V7

Az ábrán azt látjuk, hogy a C-dúr skála mindegyik hangja megtalálható legalább az egyik dúr akkordban. Emiatt van olyan **sok dal**, amelyeknek a **kísérete mindössze három akkordból áll**: ez a fokszámok alapján elnevezett, híres I, IV, V. C-dúr hangnemben tehát C-dúr, F-dúr és G-dúr.

Az is látható, hogy a dúr skálának olyan hangja is van, amelyet csak egyetlen dúr akkord tartalmaz, de az is előfordul, hogy két (a G dallamhangnál három) akkord közül választhatunk. Hogy hogyan válasszunk a lehetőségek közül, abban a lehetőségek meghallgatása mellett az is segíthet, ha megismerkedünk a különböző akkordok érzetével, funkciójával. Erről a következő, [6.4. részben](#) lesz szó.

Az eddigiekben a C-dúr hangnemről volt szó. Ha az itt leírtakat más hangnemekben is szeretnénk használni: egy adott hangnem dúr akkordjainak megtalálásában nagy segítséget nyújt a kvintkör ábra (a [6.7. részben](#) található).

6.4. Milyen sorrendben használjuk fel az akkordokat egy kíséretben?

Egy dúr dallamot akár már nem több, mint három akkorddal is lehet kíséreni. A három akkord együtt egyértelművé teszi, hogy milyen hangnemben vagyunk. (A három akkord hangjai hangmagasság szerinti sorrendbe téve egyértelműen csak egyetlen dúr skálát adnak ki. Ez két dúr akkord esetében még nincs így.) Hogy a három akkord mit jelent az adott hangnemben, ahhoz azonban érdemes tudni, hogy mi az egyes akkordok funkciója, érzete. Az akkordoknak egy adott hangnemben alapvetően háromféle funkciójáról szoktak beszélni.

- A **tonika a megnyugvás, befejezettség** érzetét kelti. A három dúr akkord közül az első fok ilyen, C-dúrban a C-dúr.
- A **domináns** funkció többnyire egyfajta **feszültséget, befejezetlenséget** sugall. A hangnem három dúr akkordja közül az ötödik fok ilyen, vagyis C-dúrban a G-dúr (V), illetve a G-szeptim (V7). Az V. fokú dúr szeptimben (C-dúr hangnemben a G-dúr szeptim) nagyobb feszültség van, mint az V. fokú dúrban (C-dúr hangnemben a G-dúr).
- A **szubdomináns** megerősíti a tonika és a domináns érzetét, illetve gyakran egyfajta ellenpontot is jelent a tonikával szemben. A három dúr akkord közül a IV. fok ilyen, C-dúrban az F-dúr.

funkció	dúr akkord
tonika	C-dúr (I)
szubdomináns	F-dúr (IV)
domináns	G-dúr (V)

A **három akkord sorrendjének megválasztásakor** alapvetően hagyatkozhatunk az adott dallamra: például arra, hogy hol érezzük lezártnak a dallamot, és hol nem, illetve a dallam hangsúlyos hangjaira (erről lásd [később](#)).

Emellett az alábbiak is szempontot jelenthetnek:

- Jó, ha még kevés akkordból építkezve is törekszünk a **változatosságra**, és lehetőleg kerüljük, hogy hosszabb ideig ugyanaz az akkord legyen a kíséret.
- **Sok dal** (illetve sok esetben egy-egy része, a **versszak** és/vagy a **refrén**) **nyitó- és/vagy záróakkordja az első fokú tonika** (C-dúr hangnemben ez a C-dúr akkord). A domináns és a tonika korábban is szabadon váltakozhat egymással, a tonikára érkező lezárásban pedig sokszor más hangzat is van közöttük. Jó példa erre az [Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?](#) című feldolgozás: C-dúrral kezdődik és fejeződik is be a kíséret.
- Ha az ötödik fokú dúr akkord után első fokú dúr következik (C-dúrban ez G – C váltás), akkor a V. fokú akkord gyakran **dúr szeptimként** (V7) fordul elő (C-dúrban: G7 – C). Ez a megoldást azért használják gyakran akkordmenetekben, mert a nagyobb feszültséget tartalmazó szeptimakkord után még inkább vágyunk a megnyugvást jelentő első fokú tonikára. Ez történik például a [Go, Tell It on the Mountain](#) című feldolgozásban: a versszakokat domináns szeptim (V7) zárja, míg utána a refrént I. fokú tonika kezdi (F-dúr hangnemben: C7 – F).
- **Gyakran használt zárások**, avagy hogyan szokott visszatérni a tonika, akár a dal / versszak / sor végén, akár korábban:
 - Tipikus befejezés az V-I (C-dúrban: G – C) vagy az V7 – I (C-dúrban G7 – C). Az előbbi változatra példa C-dúrban az [A part alatt](#) befejezése, az utóbbira pedig a [Jöjjetek, ó hívek \(Adeste fideles\)](#) zárata.
 - Szintén gyakori zárás a IV-I (C-dúrban: F – C), erre példa F-dúr hangnemben az [Auld Lang Syne \(Jut még eszedbe, kedvesem\)](#) című feldolgozás, amelyet B – F akkordmenet zár.

Egy háromakkordos dalban (ahol a kíséret az I., IV. és az V. fokú dúr akkordokból áll) nincs is más logikai lehetőség az első fokon történő lezárásra, mint az előbbi két pontban bemutatott V-I és IV-I. Erre a két zárásra azért érdemes mégis odafigyelni, mivel a több akkordból álló kísérekben is igen gyakoriak (erről lásd a sorozat többi könyvét).

Az egynél többfajta akkorddal kísért dallamoknál megfigyelhetjük a tonika, a szubdomináns és a domináns funkció (vagy ezek egy részének) váltakozását. Az ebben a négy könyvben szereplő feldolgozások között jó néhány olyan található, amelyben a kíséret legfeljebb az adott hangnem három dúr akkordjából és domináns szeptimjéből áll. Ezek listája következik most:

hangnem	a feldolgozások címe (az azonos akkordokat tartalmazók betűrendben)	(a könyv száma / a rész száma)	a bennük lévő akkordok	
C-dúr	<i>Este jó, szürkül bé</i>	2/3.4.	C	
	<i>Láttál-e már valaha</i>	1/4 , 2/2 3/3, 4/2		
	Sorida	1/5.1.		
	<i>Ungaresca</i>	2/2.		
	<i>Kánkán</i>	4/4.1.	C, G7	
	Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?	1/5.1.	C, F, G	
	A part alatt	1/5.1.		
	<i>When the Saints Go Marching In</i>	2/3.1.		
	<i>Boldog születésnapot! (az egyszerűsített változat)</i>	2/3.3.	C, F, G7	
F-dúr	<i>Éliás, Tóbiás</i>	2/2.	F	
	<i>Serkenj fel, kegyes nép</i>	3/4.2.	F, C7	
	Auld Lang Syne (Jut még eszedbe, kedvesem)	1/5.2.	F, B, C	
	<i>Száraz tónak nedves partján</i>	2/3.1.		
	Virágéknál ég a világ	1/5.2.		
		Go, Tell It on the Mountain	1/5.2.	F, B, C, C7
		<i>Az Úr irgalma végtelen (Amazing Grace)</i>	3/4.2.	
A-dúr	<i>Szélről legeljetelek</i>	2/3.2.	A	
	<i>Indulj, szép égi szekér (Swing Low, Sweet Chariot)</i>	2/3.2.	A, E	
	<i>Velencei karnevál</i>	3/4.3.	A, E7	
	<i>Kum ba yah</i>	2/3.2.	A, D, E7	

6.5. A dallam mely hangjait kísérjük, és melyeket szólaltassuk meg önállóan?

Az előző két (6.3. és a 6.4.) részben írtak akkor is használhatók, ha minden egyes dallamhangot külön akkorddal kísérünk. Ez azonban sokszor szükségtelen. Számtalan feldolgozásra jellemző, hogy benne a dallamhangoknak csak egy része szerepel kísérettel. De melyeket érdemes kísérni? Ezzel kapcsolatban található néhány szempont ebben a részben.

Ha konzonáns hangzás a cél, akkor alapvetően olyan akkordokat érdemes használni, amik az adott dallamrész hangját vagy hangjait tartalmazzák. De mihez kezdünk, ha a dallamban nem ugyanabban az akkordban lévő hangok követik egymást? Válasszunk mindegyik hanghoz egy hozzá illeszkedő harmóniát? Vagy játsszuk önálló hangként a dallamhangok egy részét? Ez utóbbi esetben felmerül a kérdés, hogy hol legyen kíséret, és a dallam mely hangjait szólaltassuk meg önálló hangként.

Amikor arról döntünk, hogy milyen akkord legyen a következő (akár egyenletes, akár egyenetlen gyakorisággal váltunk akkordokat egyébként), akkor a dallam előző akkord óta megszólaltatott összes hangját érdemes megnéznünk – legalábbis ha jól illeszkedő akkordot keresünk. Azonban nem egyforma súllyal érdemes figyelembe vennünk őket a kíséret megalkotásakor. Hogy egy adott hang a **dallam „lényegesebb” hangjai** közé tartozik-e, azt elsősorban a pozíciója dönti el.

A „lényegesebb” hangok jellemzően azok, amelyek eleve **hangsúlyos pozícióban** vannak. A következő ábrákon a hangmagasság szemlélteti a hangsúlyok helyét: a legmagasabb hangok főhangsúlyos, a közepesek mellékhangsúlyos, a legalacsonyabbak pedig az adott ütem hangsúlytalan helyeit jelölik. A főhangsúlyt emellett „relációjel” (hangsúlyjel), a mellékhangsúlyt pedig zárójelbe tett hangsúlyjel mutatja.

- A **2/4** esetében az első negyed helyén lévő hang vagy hangok ilyenek. A könyvben szereplő feldolgozások közül 2/4-es például a [Virágéknál ég a világ](#) című népdal feldolgozása, a kíséret itt mindenhol az első negyedben, vagyis az ütem hangsúlyos részén jelenik meg. Ehhez képest más jelleget ad egy feldolgozásnak, ha az akkordok éppen a hangsúlytalan helyeken vannak (a különbség világosan látható a 2. könyvben található [Szár az ón nedves partján](#) című népdal feldolgozásának „előzetes” változataiban).
- A **4/4** esetén az első negyedre esik a főhangsúly, a harmadikra pedig egy mellékhangsúly kerül. A sokfajta 4/4-es feldolgozás közül többnyire csak a főhangsúlyos helyen, vagyis az ütem első negyedében van kíséret például a [Jöjjetek, ó hívek \(Adeste fideles\)](#) feldolgozásában. Az [Auld Lang Syne \(Jut még eszedbe, kedvesem\)](#) esetében pedig többnyire a fő- és a mellékhangsúlyos helyen is van kíséret, vagyis az első és a harmadik negyedben. (Mindkét dalban van olyan, hogy az általánostól eltérő helyen szerepel kíséretóakkord.)
- A **3/4** esetében az első negyed helyén lévő hang vagy hangok ilyenek. A [Meseautóban](#) című feldolgozás egy jó részében, az 27-50. ütem közötti részen csak az első negyedben (a 41. ütem kivételével), vagyis az ütem főhangsúlyos részén van kíséret, de a feldolgozás több más helyén megfigyelhetjük azt, hogy ez nem mindig ennyire szabályos.
- A **6/8**-nál pedig az első nyolcadra esik a főhangsúly, a negyedik nyolcadra pedig egy mellékhangsúly. A 6/8-os [The House of the Rising Sun](#) című ballada feldolgozása (a harmadik könyvben) jó példa rá, hogy milyen, amikor (szinte mindig) az első és a negyedik nyolcadban van a kíséret. Az ebben a könyvben szereplő [Sorida](#) kísérete a minél egyszerűbb eljátszhatóság miatt az ütemeknek csak az első nyolcadában van megadva, de a negyedik nyolcadban is kísérvé is remekül hangzik a feldolgozás. (3/8-nál az ütem elején van a hangsúly. Ilyen az [Á, bé, cé, dé, hová mész hé?](#) című feldolgozás.)

A kíséretnek természetesen nem kell szabályosnak lennie, hanem akár sajátos ritmusa is lehet annak, hogy hol van kíséret és hol vannak önállóan megszólaló dallamhangok. Jó példa erre a 3/4-es [Meseautóban](#) feldolgozásának első nagyjából húsz üteme. És hogy hol legyen kíséret, az az alaplücketés mellett például attól is függhet, hogy mit mennyire könnyű eljátszani, hogy milyen módon szólaltatunk meg egy-egy feldolgozást (például a kétujjas technika esetében akár olyan is előfordulhat, hogy minden dallamhang kísérettel együtt szólal meg), vagy éppen hogy illeszkedik-e a dallamhang a feldolgozás adott részén használt kíséretóakkordba vagy nem.

(A négy könyv összes feldolgozása megtalálható ütemmutató szerint [a 9.3 részben.](#))

6.6. Hogyan kezdhetünk neki egy dallam egyszerű harmonizálásának?

Egy kíséret megalkotásának többféle módon is nekiláthatunk. Ezek közül következik most néhány módszer, amelyek egymás kiegészítői, vagyis együtt is használhatók.

- Megtehetjük azt, hogy egyszerűen **a dallam elejét az I. fokú tonikával kezdjük kísérni** (különösen ha a dallam kezdőhangja a skála alaphangja), és azt játszuk **legkésőbb** addig, **amíg jól hangzik**. De ha szeretnénk, akkor **a hangsúlyos részeken** már korábban is **válthatunk**. És amikor váltunk: megnézzük, mik a lehetőségeink (akár össze is írjuk, hogy ne csak azok közül választhassunk, amik éppen az eszünkbe jutnak), és kipróbáljuk, hogy ezek közül melyik hangzik a számunkra legszimpatikusabban.
- Előre is eldönthetjük, hogy **nagyjából milyen gyakran szeretnénk akkordot váltani**, és akkor az eldöntött gyakoriság szerint nézzük meg, hogy **a legutóbbi akkord óta elhangzott „lényeges” és kevésbé „lényeges” dallamhang(ok) milyen kíséretet tesz(nek) lehetővé**. Ezután pedig kipróbáljuk, hogy a meglévő lehetőségek közül melyik hangzik a legjobban.
 - Ha konszonánsabb, egyszerűbb kíséretet szeretnénk, akkor arra is figyelhetünk, hogy **a dallamban történő** esetleges **ugrások** alatt gyakran jobban hangzik olyan akkord, amelyben mindkét dallamhang szerepel. Erre példa a [Meseautóban](#) 26-27. üteme, ahol a dallamban C-ről A-ra felfelé történő ugrást F-dúr kíséri, vagy a 48-49. ütem, ahol a dallam F-ről B-re ugrik fel, és ezalatt egy B-dúr szól.
 - Ha alapvetően hoztunk is egy előzetes döntést arról, hogy milyen gyakran szeretnénk akkordot váltani, legyünk nyitottak az általánostól való eltérésre is. Az akkordváltás gyakoriságának nem kell egyenletesnek lennie: gyakran jobban hangzik, ha a dallam egyes részein változtatunk az általános akkordsűrűségen.
- A dallam egyes helyein érdemes lehet a **harmonizáció egy adott pontjától visszafelé indulni**. Lehet ilyen pont például a dallam vége (az egész dal, illetve egyes részeinek zárata is), vagy akár egyszerűen egy olyan hely is, ahová támadt egy jónak tűnő ötletünk, és ezért korábban már írtunk oda akkordötletet.
- **A fogásmódokból is kiindulhatunk: ha sokszor játszunk ugyanabban a hangnemben és használjuk ugyanazokat az akkordokat, akkor** egy idő után már annyira „rá tud állni a kezünk”, hogy bármilyen egyszerű dallamnak **fogunk tudni** kíséretet **improvizálni** (és ezzel **gyakorlatilag kész egyszerű feldolgozásokat létrehozni**). Ha ennél érdekesebb hangzásra vágyunk, akkor azt is megtehetjük, hogy **kísérletezünk** azzal **az ukulelén**, hogy egy adott dallamhanghoz milyen kísérőhangokat tudunk lefogni, és azok hogyan hangzanak. (Hogy egy-egy dallamhangot milyen sokféleképpen lehet kísérni, jól illusztrálja a [Meseautóban](#) című feldolgozás. A gyakorlati kipróbáláshoz pedig a 4. könyv egyik – a *Láttál-e már valaha* feldolgozásához kapcsolódó – feladata adhat keretet.) És ha tetszik a hangzás, akkor kiválasztjuk az adott kíséretet, majd a következőre térünk. Ha pedig akkordváltáskor kiderül, hogy egyes harmóniák bár külön-külön jónak tündek, mégsem hangzanak jól egymás után, akkor valamelyiken módosítunk. (A negyedik könyvben szerepel néhány ötlet arról, hogy egy sok akkordot használó kíséretben milyen harmóniák hangozhatnak jól egymás után.)

Ha alapvetően nem a fogásmódból indulunk ki, akkor is érdemes időről időre kipróbálni, hogy **le tudjuk-e fogni az adott akkordokat és tudunk-e váltani** egyikről a másikra, mivel hiába a legszebb elgondolás is: ha feldolgozásunk kíséretét nem tudjuk eljátszani, és nem is tudjuk reális időn belül kigyakorolni, akkor utólag fog kelleni módosítanunk rajta. A fogásmód és az ujjrend szempontjairól bővebben [a 2. részben](#) lehet olvasni.

Az elmélet után is nagyon fontos ugyanakkor, hogy az különféle lehetőségeket kipróbálva, meghallgatva, végül **zenei érzékünk alapján hozzuk meg a döntéseket**.

7. Mintamegoldások

Az itt közölt mintamegoldások természetesen nem az egyetlen lehetséges feldolgozást, illetve harmonizálást jelentik, hanem csak egy-egy példát mutatnak. Bár a szövegben előfordul, hogy kitérek néhány más lehetőségre, alapvetően nem célom minden lehetőség megmutatása.

7.1. Játszd el az *Éliás, Tóbiás* dallamát az ütemek elején szereplő, üres húros kísérettel!

Éliás, Tóbiás

ukulele-feldolgozás: Joachim László
hangolás: gCEA / GCEA

sümegei népdal

C

É - li - ás, Tó - bi - ás, egy tál dö - döl - le, et - tél

6

be - ló - le, kert - be men - tek a tyú - kok, mind meg - et - ték a ma - got.

A dödölle lisztel sűrített főtt burgonyapép, amelyet túróval, tejföllel vagy hagymás zsírral ízesítenek.

© Joachim László 2018

7.2. Készítsd el a Bölcsődal / Wiegenlied feldolgozását C-dúr hangnemben az 5.3. részben található, Esz-dúrban készült feldolgozás alapján!

Bölcsődal / Wiegenlied

Johannes Brahms

ukulele-feldolgozás: Joachim László

hangolás: GCEA / gCEA

Em C Em C C F

TAB

F F Cmaj7 G7 C F C

TAB

F C F C F G C

TAB

© Joachim László 2018-2020

7.3. Készíts feldolgozást: *Indulj, szép égi szekér (Swing Low, Sweet Chariot)*

A feladat az *Indulj, szép égi szekér* című spirituálé lehozásával történő feldolgozása volt, F-dúrban.

Ami meg volt adva:

- a dallam
- a hangnem
- a javasolt akkordok

Amit el kellett dönteni:

- hol legyen önálló dallamhang, és hol legyen kíséret
- megmaradjanak-e a javasolt akkordok, és ha igen, akkor hogyan érdemes őket lefogni
- ha nem, akkor milyen akkordok milyen lefogási móddal legyenek helyettük

Amit a mintamegoldásban látunk:

Gyakorlatilag a lehető legegyszerűbb megoldás született, az akkordok mindenhol megmaradtak, és a legegyszerűbb formában.

Ha színesebb megoldásra vágyunk, akkor van néhány kézenfekvő lehetőség.

- A 3. és a 7. ütemben lévő D dallamhangoknál lehet D-moll a kíséret. A D hang utáni C hangot akár elpengetéssel (vagyis bal kézzel) is lehet megszólaltatni, így nem kell kapkodni a jobb kézzel.
- A 8. ütemben lévő G dallamhangot kísérhetjük „303x”-fogású C-szeptimmal. A kíséret így itt [az általános „szabálytól”](#) eltérően nem fő- és nem is mellékhangsúlyra esik, viszont szépen előkészíti a következő, a kilencedik ütemet. A nyolcadik ütem végén domináns funkció jelenik meg. Ez jó példa arra, amikor a dallam éppen azt kívánja meg, hogy ne a hangsúlyos részt kísérjük.
- És természetesen: ha változtatunk a kíséret akkordmenetén, akkor akár egészen izgalmassá és összetetté is tehetjük a feldolgozást.

A tabulatúra magas és mély G-húros ukulelékhez is egyformán jól használható, a magas G-s hangolású hangszereken ugyanakkor a G dallamhangot természetesen üres G-húron is lehet játszani.

Indulj, szép égi szekér / Swing Low, Sweet Chariot

spirituálé
magyar szöveg: ismeretlen

ukulele-feldolgozás: Joachim László
hangolás: GCEA / gCEA

F C

In - dulj, szép é - gi sze-kér, ha - za - fe - lé ve - zet egy út. In...

F C6 F

dulj, szép é - gi sze-kér, ha - za - fe - lé ve - zet egy út. Majd Jó

C

meg-hal - lom ott a hul-lám - zó fo-lyón, ha - za - fe - lé ve - zet egy út. Az
test-vé - rem, meg-kér - lek, te fogd a ke-zem, Az

F C6 F

an - gyal - kó - rus ün - ne - pel - ve szól - ha - za - fe - lé ve - zet egy út.
é - gi hin - tó o - da - ro - bog ve - lem,

© Joachim László 2018

7.4. Az *Indulj, szép égi szekér (Swing low, sweet chariot)* harmonizálása három-négy akkorddal

The musical score is written in 4/4 time and consists of three staves. The first staff contains measures 1-6 with chords C, F, C, G, C, and F. The second staff contains measures 7-11 with chords C, G, C, C, and F. The third staff contains measures 12-16 with chords C, G, C, F, C, and G, C. The melody is in the treble clef and ends with a double bar line.

Ez a harmonizáció I. fokú tonikán, vagyis C-dúron kezdődik és záródik. Ütemenként többnyire egyetlen akkord kísér. Ez alól kivétel az egymással azonos 8. és 16. ütem, ahol két akkord szerepel.

A három dúr akkord szinte mindenhol tudja váltani egymást, csak egy helyen, a 9. és a 10. ütemben következik kétszer egymás után ugyanaz az akkord (a C-dúr). Az egymás utáni azonos akkordokat két módon sikerült nagyrészt elkerülni:

- Az akkordok váltogatásával, ahol ez lehetséges volt. Ezt segítette, hogy ahol több egymás utáni ütemben is ugyanaz a dallamhang van a főhangsúlyon (ilyen a 2-4. ütem), ott a hangsúlyos dallamhang a C hang, amely a C-dúrban és az F-dúrban is szerepel, így mindkét hangzat tudja konzónánsan kíséreni.
- A másik módszer pedig az akkordmenet sűrítése: a 8. és a 16. ütemben nemcsak az ütem elején, hanem az utolsó negyedében is történik egy akkordváltás (C-ről G-dúrra), így a következő ütem elején lévő C-dúr nem jelent ismétlődést. (A G-dúrt a D dallamhanghoz tettem a mintamegoldásban, de az ütem közepén is jól hangzik. A nem minden pillanatban teljesen konzónáns, de jól hangzó kíséretekről szól a 2. könyv 4.3 és 4.4. része.)

Ez a mintamegoldás nem használ G-szeptimet, de a G-dúrok helyett a G-szeptim is működhet.

A zárlat a klasszikus zárlatok egyike (V – I), amely a dallam felénél, a 8. ütemben is megjelenik (ahol a dallam is lezár).

8. Skálák akkordkísérettel és akkordtípusok fogásmódjai

8.1. C-dúr és F-dúr skála akkordkísérettel

C-dúr skála akkordkísérettel ("lehúzással")

dúr és dúr szeptim akkordokkal

hangolás: GCEA / gCEA

The musical score is presented in four systems, each with a treble clef staff and a guitar TAB staff. Above the treble clef staff, chord diagrams and names are provided for each measure. The TAB staff shows the fret numbers for each string (1-6) and includes arrows indicating the direction of the pick stroke (up or down). The first system covers measures 1-4, the second system measures 5-7, the third system measures 8-11, and the fourth system measures 12-14. The chords used include C, F, G, C, F, G, G7, and F, with various voicings and extensions like G7 and F7.

Lehúzásos feldolgozások készítését nagyban megkönnyíti az adott hangnem lehúzásos feldolgozásokra optimalizált, akkordkísérettel ellátott skálája. Itt a C-dúr, majd pedig az F-dúr ilyen skálája található, benne az adott akkordok gyakran többféle fogásmódjával. Figyeljük meg, hogy egyes esetekben megegyezik a fogásmód, és csak az tér el, hogy hány húrt szólaltunk meg / melyik húr az utolsó: vagyis hogy az adott fogásmódú akkord melyik hangját emeljük ki.

8.2. A dúr és dúr szeptim akkordok fogásmódjai

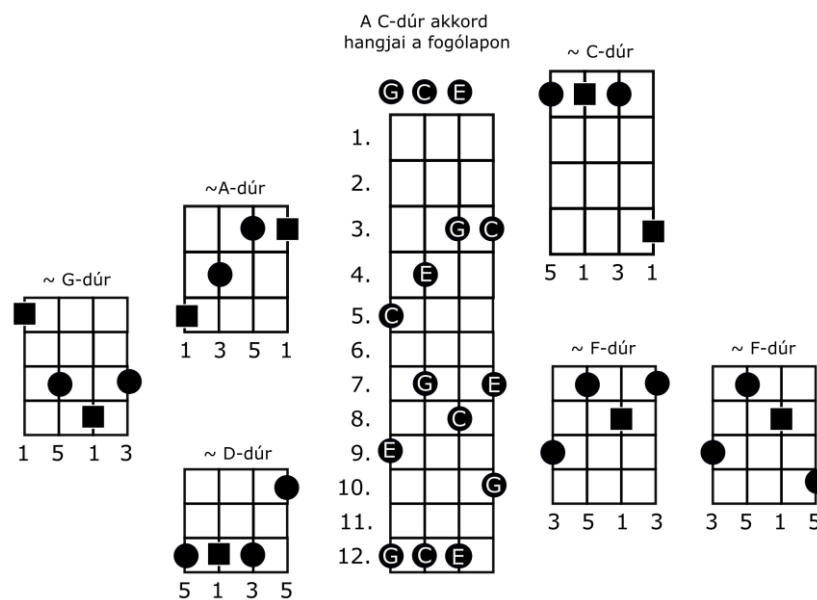
A megadott fogásmódok segíthetnek abban, hogy milyen módon foghatunk le adott típusú akkordokat.

Az ábrákon

- az akkordok alaphangját négyzet jelöli, a többi hangot pedig kör: ez is segít megmondani, hogy az adott fogásmód a nyak egy-egy pontján milyen akkordot szólaltat meg. (A fogólap hangjainak egy részét megadó ábra is ebben segíthet e rész végén.)
- Az akkord egyes hangjainak beazonosítását a fogásmódok alatti számok is segítik: az 1-es az akkord alaphangját jelöli, a 3-as a tercét, az 5-ös pedig a kvintjét. Például a C-dúr akkord esetében az 1-es (valamint a négyzet) a C hangot jelöli, a 3-as az E-t, az 5-ös pedig a G-t.
- A fogásmódok megnevezései (például „~C-dúr”) arra utalnak, hogy melyik – jobbra ismertebb – akkord fogásának a magasabb bundokra történő „feltolása” az adott forma.

Ha megnézzük, hogy hol vannak a fogólapon egy-egy konkrét akkord hangjai, akkor látni fogjuk, hogy hogyan függenek össze egymással az egyes akkordformák. A következő ábrán középen a C-dúr hangjai látszódnak a fogólapon (a 12. bundig), a két oldalán pedig a dúr formák általánosított lefogási módjai.

A dúr akkordok fogásmódjai

Egyes akkordok lefogására még az így megadott formáknál is több lehetőség kínálkozik:

- Egyrészt nem muszáj minden akkordhoz minden húrt lefogni, hanem ki lehet használni az üres húrokat is, amikor azok az akkord hangjai közé illenek.
- Másrészt pedig bár az itt megadott formák mindig teljes akkordokat adnak ki, adott esetben lehet hiányosan is lefogni egy-egy akkordot.
- Ezen kívül pedig figyelni kell arra is, hogy nem biztos, hogy minden formát le tudunk fogni mindenhol: előfordulhat, hogy valamilyen távolságot csak a felsőbb bundoknál érünk át, de az alsóknál még nem. (Ez egyéni, például a kéz és a hangszer méretétől is függ.)

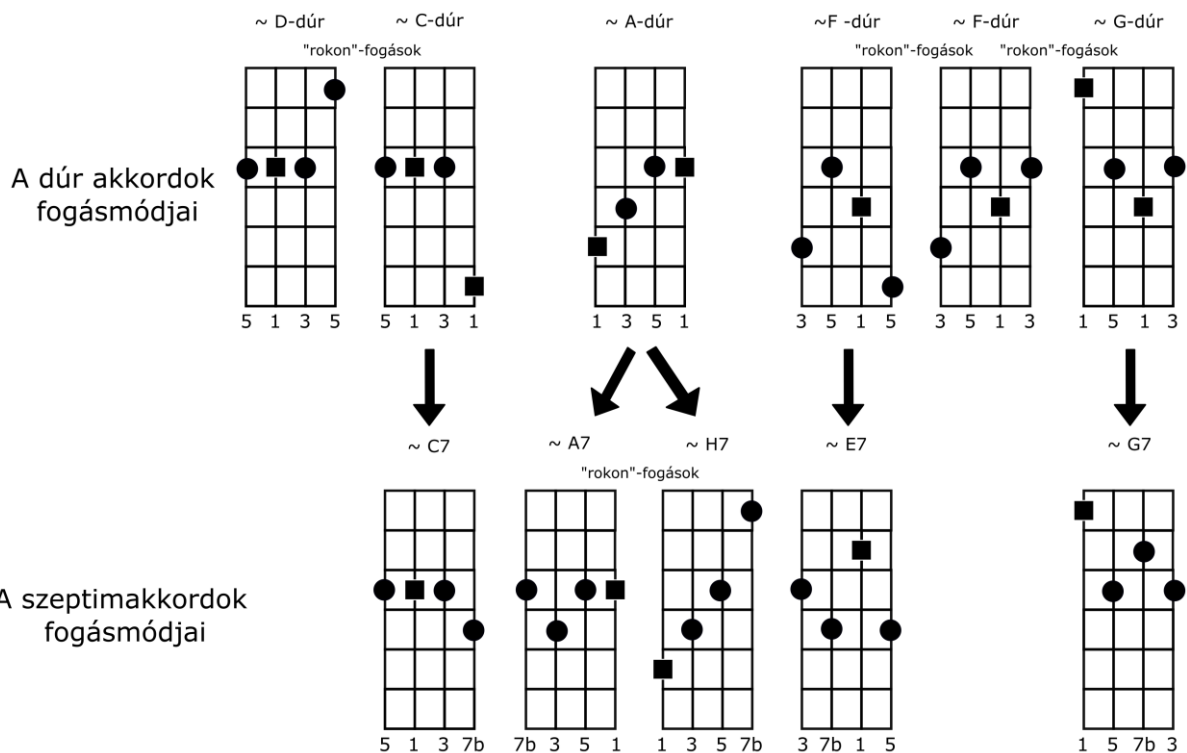
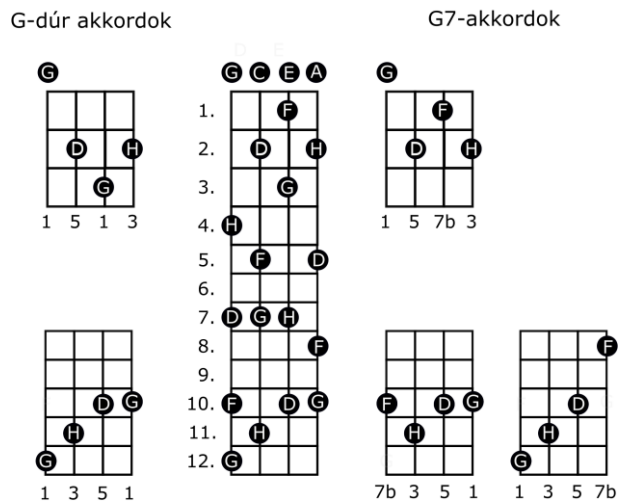
A megadott fogásmódokon kívül tehát mások is léteznek, ezek használatához hasznos, ha tudjuk (vagy legalább ki tudjuk számolni), hogy melyik hang hol található meg az egyes húrokon. Ezért adtam meg ennek a résznek a végén a C-dúr skála hangjainak helyét a fogólapon.

A következő két ábrán pedig a dúr és a dúr szeptimakkordok fogásmódjai és a köztük lévő összefüggések figyelhetők meg (a 6.3. részben található, hogy milyen hangokból épül fel egy dúr akkord és milyenekből egy szeptimakkord).

Az első ábra a G-dúr és a G-szeptim fogásmódjának néhány példáját mutatja: a fogólapon a két akkordhoz szükséges hangok szerepelnek, a fogólaptól balra egyes dúr, velük egy magasságban jobbra pedig szeptimakkordok fogásmódja látható. E dúr fogásmódok és a velük összefüggő szeptim fogásmódok között egyetlen hang az eltérés. Ez jól illusztrálja, hogy az egyes szeptimfogások létrehozhatók úgy, hogy egy dúr fogásmód egyik hangját módosítjuk úgy, hogy szeptimet kapjunk.

A második, lenti ábrán az összes lehetséges szeptimfogásmód megtalálható, a dúr akkordokkal való kapcsolódást nyilak mutatják. Például a dúr fogásmódok közül balról a második esetében csupán az A-húron kell két bunddal közelebb fogunk a barréhoz ahhoz, hogy dúr akkordból szeptimakkordot kapjunk.

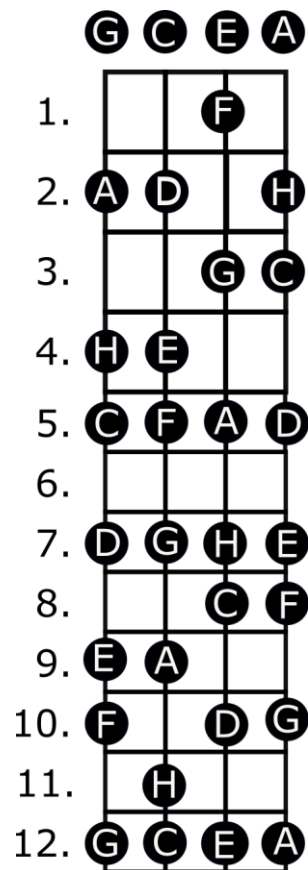
A lenti ábrán látható, „rokon”-fogásnak nevezett fogásmódok részlegesen megegyeznek: az egyik (esetleg két) húron az akkord magasságban megelőző, illetve következő hangja szerepel. A dúr akkordoknál például „~ D-dúr” jelzésű fogás esetében az A-húron az alaphang kvintjét, szolmizálva *szót*, a „~ C-dúr” jelzésű fogásnál pedig az alaphangját, szolmizálva *dót* fogunk le (a C-húron lefogott hangnál egy oktávval magasabban).

Az alábbi ábrán azt adtam meg, hogy melyik hang hol található meg az egyes húrokon. Az ábrán csak a C-dúr skála hangjai szerepelnek, hogy ne legyen az egész nagyon zsúfolt, de ez alapján a többi hangot is könnyen meg lehet találni. A fogólap csak a 12. bundig szerepel, de az ennél hosszabb nyakú ukulelék esetében is használható, hiszen a 12. bundtól ismétlődnek a hangok.

Ha valamennyire el tudunk igazodni a fogólapon, az segíthet

- konkretizálni a fentebb megadott fogásmódokat (hiszen így tudhatjuk, az adott akkordtípusra vonatkozó fogásmód a nyak egy-egy pontján milyen konkrét akkordot jelent), valamint
- megtalálni a megadott formákon kívül eső további lehetőségeket is. Ilyenek lehetnek az üres húrokat tartalmazó, illetve a hiányos akkordokat megszóltató fogásmódok.

9. A négy könyv feldolgozásainak mutatói

Az alábbiakban a négy könyv összes feldolgozása következik [stílus/jelleg](#), illetve [hangnem](#) és [ütemmutató](#) szerint.

9.1. A négy könyv összes feldolgozása stílus/jelleg szerint

A kategóriák között van némi átfedés, így van olyan feldolgozás, ami több kategóriában is szerepel.

Stílus / jelleg	A feldolgozás címe	A könyv száma / a rész száma
magyar népi	21 (Bartók <i>Gyermekeknek</i> című ciklusának 21. darabja)	4/4.1.
	Á, bé, cé, dé, hová méz, hé?	1/5.1.
	A part alatt	1/5.1.
	<i>Azt gondoltad, régi babám</i>	2/3.3.
	<i>Éliás, Tóbiás</i>	2/2.
	<i>Erdő mellett estvéledtem</i>	4/3.
	<i>Este jó, szürkül bé</i>	2/3.4.
	<i>Fehér fuszulykavirág</i>	3/4.2.
	<i>Házasodik a tücsök</i>	2/3.1.
	<i>Indulj el egy úton</i>	3/3.
	<i>Két szál pünkösdrózsa</i>	3/4.4.
	<i>Kis kece lányom</i>	3/4.2.
	<i>Láttál-e már valaha</i>	1/4 , 2/2 3/3, 4/2
	Mefogtam egy szúnyogot	1/4.
	<i>Megrakják a tüzet</i>	3/4.1.
	<i>Nyílik az égnek ragyogó sugára</i>	4/4.2.
	<i>Serkenj fel, kegyes nép</i>	3/4.2.
	<i>Száraz tónak nedves partján</i>	2/3.1.
	<i>Szélről legeljetelek</i>	2/3.2.
	<i>Tavaszi szél vizet áraszt</i>	3/4.1.
<i>Ungaresca</i>	2/2.	
Virágéknál ég a világ	1/5.2.	
gospel/spirituálé jellegű	Go, Tell It on the Mountain	1/5.2.
	<i>Indulj, szép égi szekér (Swing Low, Sweet Chariot)</i>	2/3.2.
	<i>Ipharadisi</i>	4/4.2.
	<i>Kum ba yah</i>	2/3.2.
	<i>Siyahamba</i>	4/3.
<i>When the Saints Go Marching In</i>	2/3.1.	
külföldi népzene / világzene	<i>Baj van a részeg tengerésszel</i>	2/2.
	<i>El condor pasa</i>	4/4.2.
	<i>Greensleeves</i>	3/4.3.
	<i>Hull a pelyhes fehér hó (Ah! vous dirais-je, maman)</i>	4/4.2.
	Auld Lang Syne (Jut még eszedbe, kedvesem)	1/5.2.
	<i>Scarborough Fair</i>	3/4.2.
<i>Siyahamba</i>	4/3.	

külföldi népzene / világzene (folytatás)	Sorida	1/5.1.
	<i>The House of the Rising Sun</i>	3/4.2.
	<i>Velencei karnevál</i>	3/4.3.
komolyzene / klasszikus zene	21 (Bartók Gyermeknek című ciklusának 21. darabja)	4/4.1.
	<i>Az Úr irgalma végtelen (Amazing Grace)</i>	3/4.2.
	Bölcsődal (Wiegenlied)	1/5.3.
	<i>Évforduló-keringő</i>	4/4.1.
	<i>Greensleeves</i>	3/4.3.
	<i>Hull a pelyhes fehér hó (Ah! vous dirais-je, maman)</i>	4/4.2.
	<i>Kánkán</i>	4/4.1.
	<i>Örömóda</i>	4/4.2.
	<i>Ungaresca</i>	2/2.
	<i>Velencei karnevál</i>	3/4.3.
1920-as/'30-as évek	<i>Goodbye, Honolulu</i>	4/4.2.
	<i>Kell a ritmus (I Got Rhythm)</i>	4/3.
	<i>Kár itt minden dumáért</i>	4/4.1.
	Meseautóban	1/5.3.
párkapcsolati évforduló	<i>Évforduló-keringő</i>	4/4.1.
adventi	Veni, veni, Emmanuel (Jöjj el, jöjj el, Emmánuel)	1/5.3.
karácsonyi	<i>Csendes éj</i>	4/4.3.
	<i>Fel nagy örömré</i>	4/4.3.
	Go, Tell It on the Mountain	1/5.2.
	Jöjjetek, ó hívek (Adeste fideles)	1/5.2.
születésnap	<i>Boldog születésnapot!</i>	2/3.3.

9.2. A négy könyv összes feldolgozása hangnem szerint

Nagyon tanulságos összevetni az akkordokat és a fogásmódokat az azonos hangnemben készült feldolgozásokban! Ez elmélyítheti az egyes akkordok többféle fogásmódját, valamint azt is, hogy egy-egy dallamot milyen akkordokkal érdemes kíséreni az egyes hangnemekben.

A feldolgozás hangneme	A feldolgozás címe	A könyv száma / a rész száma
A-dúr	<i>Évforduló-keringő</i>	4/4.1.
	<i>Indulj, szép égi szekér (Swing Low, Sweet Chariot)</i>	2/3.2.
	<i>Kum ba yah</i>	2/3.2.
	<i>Szélről legeljete</i>	2/3.2.
	<i>Velencei karnevál</i>	3/4.3.
A-moll	21 (Bartók Gyermeknek c. ciklusának 21. darabja)	4/4.1.
	<i>Azt gondoltad, régi babám</i>	2/3.3.
	<i>El cóndor pasa</i>	4/4.2.
	<i>Greensleeves</i>	3/4.3.
	<i>Két szál pünkösdrózsa</i>	3/4.4.
	Mégfogtam egy szúnyogot	1/4.

A-moll (folytatás)	<i>Scarborough Fair</i>	3/4.2.
	<i>The House of the Rising Sun</i>	3/4.2.
B-dúr	<i>Fel nagy örömrre</i>	4/4.3.
B-dúr és C-dúr	<i>Csendes éj</i>	4/4.3.
C-dúr	<u><i>Á, bé, cé, dé, hová mész, hé?</i></u>	1/5.1.
	<u><i>A part alatt</i></u>	1/5.1.
	<i>Boldog születnapot!</i>	2/3.3.
	<i>Este jó, szürkül bé</i>	2/3.4.
	<i>Hull a pelyhes fehér hó (Ah! vous dirai-je, maman)</i>	4/4.2.
	<u><i>Auld Lang Syne (Jut még eszedbe, kedvesem)</i></u>	1/5.2.
	<i>Kánkán</i>	4/4.1.
	<i>Láttál-e már valaha</i>	2/2, 3/3, 4/2
	<u><i>Sorida</i></u>	1/5.1
	<i>Ungaresca</i>	2/2.
	<i>When the Saints Go Marching In</i>	2/3.1.
C-dúr, D-dúr, G-dúr	<i>Láttál-e már valaha</i>	<u>1/4</u>
D-dúr	<i>Örömóda</i>	4/4.2.
D-moll	<i>Baj van a részeg tengerésszel</i>	2/2.
	<i>Házasodik a tücsök</i>	2/3.1.
	<i>Kis kece lányom</i>	3/4.2.
	<u><i>Veni, veni, Emmanuel (Jöjj el, jöjj el, Emmánuel)</i></u>	1/5.3.
Esz-dúr	<u><i>Bölcsődal (Wiegenlied)</i></u>	1/5.3.
F-dúr	<i>Az Úr irgalma végtelen (Amazing Grace)</i>	3/4.2.
	<i>Éliás, Tóbiás</i>	2/2.
	<i>Erdő mellett estvéledtem</i>	4/3.
	<i>Fehér fuszulykavirág</i>	3/4.2.
	<i>Goodbye, Honolulu</i>	4/4.2.
	<u><i>Go, Tell It on the Mountain</i></u>	1/5.2.
	<i>Kell a ritmus (I Got Rhythm)</i>	4/3.
	<u><i>Jöjjetek, ó hívek (Adeste fideles)</i></u>	1/5.2.
	<u><i>Auld Lang Syne (Jut még eszedbe, kedvesem)</i></u>	1/5.2.
	<u><i>Meseautóban</i></u>	1/5.3.
	<i>Nyílik az égnek ragyogó sugára</i>	4/4.2
	<i>Serkenj fel, kegyes nép</i>	3/4.2
	<i>Siyahamba</i>	4/3.
<i>Száraz tónak nedves partján</i>	2/3.1.	
<u><i>Virágéknál ég a világ</i></u>	1/5.2.	
F-dúr/D-moll	<i>Tavaszi szél vizet áraszt</i>	3/4.1.
Fisz-moll	<i>Megrakják a tüzet</i>	3/4.1.
F-moll	<i>Indulj el egy úton</i>	3/3.
G-dúr	<i>Ipharadisi</i>	4/4.2.
	<i>Kár itt minden dumáért</i>	4/4.1.

9.3. A négy könyv összes feldolgozása ütemmutató szerint

A feldolgozás ütemmutatója	A feldolgozás címe	A könyv száma / a rész száma
2/4	21 (Bartók Gyermekeknek című ciklusának 21. darabja)	4/4.1
	<u>A part alatt</u>	1/5.1.
	<i>El cóndor pasa</i>	4/4.2.
	<i>Éliás, Tóbiás</i>	2/2..
	<i>Erdő mellett estvéledtem</i>	4/3.
	<i>Házasodik a tücsök</i>	2/3.1.
	<i>Hull a pelyhes fehér hó (Ah! vous dirai-je, maman)</i>	4/4.2.
	<i>Indulj el egy úton</i>	3/3.
	<i>Kánkán</i>	4/4.1.
	<i>Kis kece lányom</i>	3/4.2.
	<i>Láttál-e már valaha</i>	<u>1/4</u> , 2/2, 3/3, 4/2
	<u>Megfogtam egy szúnyogot</u>	1/4.
	<i>Nyílik az égnek ragyogó sugára</i>	4/4.2
	<i>Serkenj fel, kegyes nép</i>	3/4.2
	<i>Száraz tónak nedves partján</i>	2/3.1.
	<u>Virágéknál ég a világ</u>	1/5.2.
4/4	<i>Azt gondoltad, régi babám</i>	2/3.3.
	<i>Baj van a részeg tengerésszel</i>	2/2.
	<i>Fehér fuszulykavirág</i>	3/4.2.
	<i>Fel nagy örömré</i>	4/4.3.
	<i>Goodbye, Honolulu</i>	4/4.2.
	<u>Go, Tell It on the Mountain</u>	1/5.2.
	<i>Kell a ritmus (I Got Rhythm)</i>	4/3.
	<i>Indulj, szép égi szekér (Swing Low, Sweet Chariot)</i>	2/3.2.
	<i>Ipharadisi</i>	4/4.2.
	<u>Jöjjetek, ó hívek (Adeste fideles)</u>	1/5.2.
	<u>Auld Lang Syne (Jut még eszedbe, kedvesem)</u>	1/5.2.
	<i>Kár itt minden dumáért</i>	4/4.1.
	<i>Két szál pünkösdrózsa</i>	3/4.4.
	<i>Kum ba yah</i>	2/3.2.
	<i>Megrakják a tüzet</i>	3/4.1.
	<u>Veni, veni, Emmanuel (Jöjj el, jöjj el, Emmánuel)</u>	1/5.3.
	<i>Örömóda</i>	4/4.2.
	<i>Siyahamba</i>	4/3.
	<i>Szélről legeljete</i>	2/3.2.
	<i>Tavaszi szél vizet áraszt</i>	3/4.1.
	<i>Ungaresca</i>	2/2.
<i>When the Saints Go Marching In</i>	2/3.1.	
3/4	<i>Az Úr irgalma végtelen (Amazing Grace)</i>	3/4.2.
	<i>Boldog születésnapot!</i>	2/3.3.

3/4 (folytatás)	<i>Bölcsődal (Wiegenlied)</i>	1/5.3.
	<i>Csendes éj</i>	4/4.3.
	<i>Évforduló-keringő</i>	4/4.1.
	<i>Greensleeves</i>	3/4.3.
	<i>Meseautóban</i>	1/5.3.
	<i>Scarborough Fair</i>	3/4.2.
3/8	<i>A, bé, cé, dé, hová méz, hé?</i>	1/5.1.
6/8	<i>Sorida</i>	1/5.1.
	<i>The House of the Rising Sun</i>	3/4.2.
	<i>Velencei karnevál</i>	3/4.3.
7/8	<i>Este jó, szürkül bé</i>	2/3.4.

A szöveg írásához felhasznált források

- Arney, Greg (évszám nélkül): *Harmonizing a melody*.
<http://hubguitar.com/music-theory/harmonizing-a-melody>
- Arney, Greg (évszám nélkül): *How Musical Stresses Work: Rhythmic Metric and Melodic Stress*.
<http://hubguitar.com/music-theory/rhythmic-and-melodic-stress>
- Blatter, Alfred (2007): *Revisiting Music Theory: A Guide to the Practice*. New York / London: Routledge.
- Chen, David (2018): *The two-finger style*. Ukulele workshop. Budapest, 2018. július 25.
- Guerrero, Aldrine (2010): Uke Lesson 96 – Figuring Out the Key to a Song. *Ukulele Underground*.
<https://ukuleleunderground.com/2010/08/uke-minutes-96-how-to-figure-out-the-key-of-a-song/>
- Hill, James (2009): Scarborough Fair. Teaching/learning notes. *Ukulele Yes!* 2009 winter / Vol. 8. / No. 4.
<https://www.ukuleleyes.com/issues/vol8/no4/arrangement.htm>
- Hill, James (2014): *The Ukulele Way*.
<http://www.theukuleleway.com/>
- Hill, James (2016): *Chord-Melody Crash Course (Part 1)* - James Hill Ukulele Tutorial
<https://www.youtube.com/watch?v=0Se5w7Kio2w>
- Hill, James (2018): Video Lesson: James Hill Teaches ‘Freight Train’ in this Exclusive Excerpt from His New Book, ‘Duets for One’ *Ukulele magazine*, 2018. január 8.
<http://www.ukulelemag.com/stories/freight-train>
- Joachim László (2020): *One-Chord Songs Around the Clock. 33 major-chord songs from the USA and 15+ other countries*. Budapest: Music at Hand.
- Kesztyer Lőrinc (1952): *Összhangzattan. A klasszikus zene összhangrendjének elmélete*. Budapest: Zeneműkiadó.
- Laczó Zoltán Vince (évszám nélkül): Az akkordok. In: *A zeneszerzés alapelemei. Kézikönyv zeneszerzést tanulók részére*.
<http://www.laczozoltanvince.eoldal.hu/file/138/5-zeneszerzes-konyv.pdf>
- Ligeti György (2014): *Klasszikus összhangzattan*. Budapest: Editio Musica Budapest.
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_546_klasszikus_osszhangzattan/2011_0001_546_klasszikus_osszhangzattan.pdf
- Miyakawa, Ryan – David Carlton – Chris Anderson (évszám nélkül): *Hooktheory*. Az adatbázis több, mint 10000 ezer dal alapján tartalmaz adatokat arról, hogy egy adott hangnem adott akkordját milyen akkordok hány százalékos eséllyel követik.
<https://www.hooktheory.com/trends>
- Sára Erika (2015): *Gitár hangszeres tanításmódszertani jegyzet*. PTE – Művészeti Kar, Zeneművészeti Intézet.
http://www.art.pte.hu/sites/www.art.pte.hu/files/files/menuk/dokument/tudomany/innovacio/zmi/01_gitar_20151006.pdf
- Wood, Alistair (2011): *Ukulele For Dummies*. Chichester, West Sussex, England: John Wiley & Sons, Ltd.

Hogyan játszhatunk el instrumentális feldolgozásokat ukulelén? És hogyan készíthetünk ilyeneket? Milyen akkordokkal kísérhetünk egy-egy dallamot? Ezekre a kérdésekre ad választ a HOGYAN ÖTVÖZZÜNK DALLAMOT KÍSÉRETTEL UKULELÉN? című sorozat.

A négy könyvben összesen több, mint 50 feldolgozás található (felük magyar dal). E feldolgozások és leírásaik, valamint kérdések és feladatok (megadott mintamegoldásokkal) segítenek megtapasztalni, hogy a feldolgozások eljátszása és készítése is lépésről lépésre megtanulható.

A folyamatot sok minden támogatja, többek között

- kotta és tabulatúra
- akkordábrák és ujjrendi javaslatok
- háttér az egyes feldolgozásokhoz: Hogyan játsszuk? Hogyan készült?
- az egyes feldolgozási módszerekről: Hogyan működik? Hogyan használjuk?
- általános segédletek (például fogástáblák) és trükkök

A hiánypótló sorozat az eljátszás technikája szerint épül fel:

1. UKULELEFELDOLGOZÁSOK "LEHÚZÁSSAL"
2. Ukulelefeldolgozások ritmuspengetéssel és kétujjas technikával
3. Ukulelefeldolgozások „bontással”
4. Ukulelefeldolgozások együttpengetéssel

